

αφιέρωμα



ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ



Ως πότε ανδροκρατία;



ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

internet b@nking

από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

www.nbg.gr

Τραπεζικές και Χρηματοπιστηριακές συναλλαγές
από το σπίτι ή το γραφείο σας
μέσω Διαδικτύου

Για αναλυτικές πληροφορίες:
απευθυνθείτε στα Καταστήματά μας
επικοινωνήστε με το Help Desk της Τράπεζας στο:
τηλ.: (01) 9479999 - fax: (01) 9479777
e-mail: homebank@nbg.gr
επισκεφθείτε την ηλεκτρονική μας διεύθυνση
<http://www.nbg.gr>

Οι εγγραφές στο Internet Banking της Εθνικής Τράπεζας
γίνονται στα Καταστήματά μας εντελώς δωρεάν!

ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ



ΓΥΝΑΙΚΑΣ

αφιέρωμα

«**Χ**ωρίς την ενεργό συμμετοχή των γυναικών και την ενσωμάτωσή τους σε όλα τα επίπεδα των κέντρων αποφάσεων οι σκοποί της ισότητας, της ανάπτυξης και της ειρήνης είναι αδύνατο να πραγματοποιηθούν».

Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου
4η Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών, 1995.

8 Μαρτίου, Ημέρα της Γυναίκας. Μία ακόμη επέτειος που έρχεται να μας θυμίσει την ελάχιστη συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων και ως αποτελούν την άλλη όψη του φεγγαριού και το ήμισυ του πληθυσμού της Γης. Σύμφωνα με τον πολιτικό χάρτη του ΟΗΕ που εκδόθηκε το Μάρτιο του 2000:

- Σε σύνολο 190 ηγετών (προέδρων-πρωθυπουργών) μόνο οι 9 (4,7%) ήταν γυναίκες.

- Σε σύνολο 177 κοινοβουλίων, οι γυναίκες βουλευτί-νες έφταναν μόλις το 10,7%. Το μοναδικό φωτεινό παράδειγμα αποτελούν οι Σκανδιναβικές χώρες, με μέσο όρο συμμετοχής των γυναικών πάνω από 40%.

Αντιθέτως, η Ελλάδα εξακολουθεί να κατέχει μία από τις χαμηλότερες θέσεις στον κατάλογο των χωρών ανά τον κόσμο, αφού σήμερα σε σύνολο 300 έχει μόνο 26 βουλευτί-νες (στις εκλογές του 2000 εξελέγησαν 31, αλλά οι 5 έχασαν την έδρα τους στο εκλογοδικείο) και μόνο 4 ευρωβουλευτί-νες σε σύνολο 25 (ποσοστό 16%).

Η γυναικεία εκπροσώπηση είναι τόσο χαμηλή, που και εκλογές να έγιναν μετά το Μάρτιο του 2000, σε κά-

Η νύχια των δικαιωμάτων

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ:

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΡΑΗ

ποιες χώρες, το τοπίο δεν έχει αλλάξει δραματικά.

Το Πρόγραμμα Δράσης του Πεκίνου δέσμευσε όλες τις κυβερνήσεις να «αναθεωρήσουν τη μεροληπτική επίδραση που έχουν τα εκλογικά συστήματα στην πολι-

τική εκπροσώπηση των γυναικών στα εκλεγμένα σώματα και να εξετάσουν, όπου είναι απαραίτητο, τη ρύθμιση ή αναθεώρηση αυτών των συστημάτων». Όταν ανοίξει ο δρόμος για μια ισότιμη εκπροσώπηση ανδρών-γυναικών στα κέντρα λήψης των πολιτικών αποφάσεων, τότε θα δοθεί και το παράδειγμα σε άλλους τομείς, όπως για παράδειγμα το δικαστικό σώμα, που είναι ανστηρά ανδροκρατούμενο σχεδόν σε όλο τον κόσμο. Ευτυχώς, η εικόνα στον ιδιωτικό τομέα είναι πολύ καλύτερη, αφού οι γυναίκες καριέρας αλλά και εκείνες που

πέταξαν τις ποδιές για να μπουν στα πανεπιστήμια και να βγουν στην αγορά εργασίας αυξάνονται συνεχώς.

Μεταξύ των χωρών που έκαναν κάποια θετικά βήματα (και νομοθετικά) μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών του Πεκίνου είναι:

- **Ο Καναδάς**, όπου η γυναικεία συμμετοχή στην πολιτική αυξήθηκε κατά 50% στο διάστημα 1995-1997.

- **Η Ισπανία**, που σήμερα κατέχει την 7η θέση στη γυναικεία εκπροσώπηση μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- **Το Καμερούν**, το Ελ Σαλβαδόρ, η Νιγηρία, η Παραγουάη και οι Σείχελες, όπου οι γυναίκες ανέλαβαν σημαντικές πρωτοβουλίες ιδρύοντας πολιτικούς συνδέσμους γυναικών και δίκτυα συνεργασίας γυναικείων οργανώσεων με γυναίκες πολιτικούς.

- **Η Ουγκάντα**, όπου δημιουργήθηκε υπουργείο Ισότητας, Εργασίας και Κοινωνικής Ανάπτυξης, με σκοπό την υλοποίηση θετικών δράσεων για τη γυναικεία συμμετοχή και εκπροσώπηση.

Από την άλλη, όμως, αρκεί η εξουσία να φοράει γόβες για ν' αλλάξει το ύφος αλλά και το ήθος της πολιτικής; Παραδείγματα γυναικών-ηγετών των οποίων τα πορτρέτα δημοσιεύουμε σε άλλες σελίδες, δείχνουν ότι ελάχιστες ήταν οι πρόεδροι και πρωθυπουργοί γένους θηλυκού,



JULES BASTIEN-LEPAGE



αφιέρωμα:

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: **ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ**

ΣΥΝΤΑΞΗ ΥΛΗΣ: **ΝΑΣΟΣ ΓΚΟΛΕΜΗΣ**

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ: **ΠΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: **ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΑΛΛΕΙΑΝΑΚΗΣ**

ΠΑΡΑΓΩΓΗ: **ΦΩΤΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.**



ΓΥΝΑΙΚΑ ΗΓΕΤΗΣ:

Πότε μπορεί να αναιρέψει το σκληνικό

Συνέντευξη της Λάουρα Λίσγουντ γ.γ. του Συμβουλίου Γυναικών Ηγετών του Κόσμου

← που εμπλούτισαν την πολιτική με ιδέες, καταθέτοντας τις προσωπικές τους ευαισθησίες. Οι περισσότερες ακολούθησαν πιστά τα πρότυπα των ανδρών.

Η κ. **Λάουρα Λίσγουντ**, γενική γραμματέας του Συμβουλίου Γυναικών Ηγετών του Κόσμου (Council of Women World Leaders), που λειτουργεί ως ανεξάρτητος και διεθνής οργανισμός στο πλαίσιο της Σχολής Κυβερνητικής του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, λέει σε συνέντευξή της στο Αφιέρωμα της «Ε» ότι μόνον εάν «υπάρχει μια σημαντική μάζα γυναικών με ηγετικό ρόλο σε μια χώρα, οι αλλαγές στο στίλ και την προσέγγιση της πολιτικής είναι πιο διακριτές και έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο».

Το Συμβούλιο Γυναικών Ηγετών του Κόσμου ξεκίνησε το 1997, ως ιδέα της πρώην προέδρου της Ισλανδίας **Βίγκντις Φινμπογκαντότιρ** και της Λάουρα Λίσγουντ, η οποία έκανε συνεντεύξεις από 15 γυναίκες ηγέτες και εξέδωσε το βιβλίο «Women World Leaders».

Η πρώτη συνάντηση αυτών των 15 γυναικών ηγετών έγινε το 1999, στη Σουηδία. Το Συμβούλιο δημιουργήθηκε σε συνέχεια αυτής της συνάντησης και αποτέλεσε τμήμα της Κυβερνητικής Σχολής «Τζον Κένεντι» του Χάρβαρντ. Σήμερα έχει 25 μέλη (παρουσιάζονται σε διπλανή στήλη). Η αποστολή του είναι «να προωθήσει τη σωστή διακυβέρνηση και να διευρύνει την εμπειρία της δημοκρατίας παγκοσμίως, αυξάνοντας τον αριθμό, την αποτελεσματικότητα και τη διορατικότητα των γυναικών που ανεβαίνουν στα υψηλότερα επίπεδα της εξουσίας στις χώρες τους».

Πιο αναλυτικά, το Συμβούλιο Γυναικών Ηγετών του Κόσμου:

- **Παρέχει** ένα δίκτυο ανταλλαγής μεταξύ των ηγετών, προκειμένου να αναπτύξουν συστάσεις για πρακτικές λύσεις σε προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι ενώ ασκούν εξουσία.

- **Προγραμματίζει** συναντήσεις γυναικών που κατέχουν υψηλές κυβερνητικές θέσεις, συμπεριλαμβανομένων και υπουργών με διάφορα χαρτοφυλάκια.

- **Διευρύνει** τους ορίζοντες και τη διορατικότητα των γυναικών ηγετών σε ό,τι αφορά τη λειτουργία του δημόσιου τομέα.

- **Σε συνεργασία** με άλλα υψηλού επιπέδου συμβούλια και διεθνείς οργανισμούς, εργάζεται για την προώθηση μιας σωστής διακυβέρνησης σ' εθνικό και διεθνές επίπεδο.

- **Επίσης εργάζεται στενά** και με φοιτητές της Κυβερνητικής Σχολής «Τζον Κένεντι», διευρύνοντας τη δυνατότητα κατανόησης αυτού που αποκαλούμε ηγεσία.

- **Ενθαρρύνει** τη συμμετοχή νέων γυναικών σε ηγετικούς ρόλους.

Η συνέντευξη που είχαμε με την κ. Λάουρα Λίσγουντ

ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΗΓΕΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

1. Κορασόν Ακίνο, πρόεδρος των Φιλιππίνων (1986-1992).
2. Μπεναζίρ Μπούτο, πρωθυπουργός του Πακιστάν (1988-1990, 1993-1997).
3. Κιμ Κάμπελ, πρωθυπουργός του Καναδά (1993).
4. Βιολέτα ντε Τσαμόρο, πρόεδρος Νικαράγουας (1990-1996).
5. Ντ. Εφτζενία Τσαρλς, πρωθυπουργός της Δομινικανής Δημοκρατίας (1980-1995).
6. Τανσού Τσιλέρ, πρωθυπουργός της Τουρκίας (1993-1996).
7. Ελεν Κλαρκ, πρωθυπουργός Νέας Ζηλανδίας (από το 1999 μέχρι σήμερα).
8. Εντίτ Κρεσόν, πρωθυπουργός της Γαλλίας (1991-1992).
9. Ρουθ Ντρέιφους, πρόεδρος Ελβετίας (1998-1999).
10. Βίγκντις Φινμπογκαντότιρ, πρόεδρος Ισλανδίας (1980-1996).
11. Πάμελα Γκόρντον, πρωθυπουργός Βερμούδων (1997-1998).
12. Τάργια Χάλονεν, Πρόεδρος Φινλανδίας (από την άνοιξη του 2000 μέχρι σήμερα).
13. Σέικ Χασινά, πρωθυπουργός του

- Μπαγκλαντές (από το 1996 μέχρι σήμερα).
14. Τζανέτ Τζαγιάν, πρόεδρος Γουιάνας (1997-1999).
15. Τσαντρίγκα Κουμουταρούγκα, πρόεδρος της Σρι Λάνκα (από το 1994 μέχρι σήμερα).
16. Μαρία Λιμπέρια-Πέτερς, πρωθυπουργός στις Ολλανδικές Αντίλλες (1984-1986, 1988-1994).
17. Μέρι ΜακΑλίτζ, πρόεδρος Ιρλανδίας (από το 1997 μέχρι σήμερα).
18. Μαρία ντε Λούρδεζ Πιντασίλιο, πρωθυπουργός Πορτογαλίας (1979-1980).
19. Καζιμιέρα Προυσκιένε, πρωθυπουργός Λιθουανίας (1990-1991).
20. Μέρι Ρόμπινσον, πρόεδρος Ιρλανδίας (1990-1997).
21. Τζένι Σίπλεϊ, πρωθυπουργός Νέας Ζηλανδίας (1997-1999).
22. Τζένιφερ Σμιθ, πρωθυπουργός Βερμούδων (από το 1998 μέχρι σήμερα).
23. Χάνα Σούσοσκα, πρωθυπουργός Πολωνίας (1992-1993).
24. Βάιρε Βίκε-Φρεϊμπέργκα, πρόεδρος Λετονίας (από το 1999 μέχρι σήμερα).
25. Μπέγκουμ Χαλέντα Ζία, πρωθυπουργός του Μπαγκλαντές (1991-1996).

έχει ως εξής:

□ **Οι γυναίκες ηγέτες άλλαξαν το στίλ και την ηθική της πολιτικής ή οι περισσότερες από αυτές υιοθέτησαν τελικά τις πρακτικές και τον τρόπο σκέψης των ανδρών;**

■ «Οι γυναίκες μπορούν, μερικές φορές, ν' αλλάξουν τη γενική κατεύθυνση της πολιτικής και την ηθική της, αλλά αυτό είναι προσωπική υπόθεση του κάθε ηγέτη. Οι γυναίκες μπορούν να είναι εξίσου καλές ή εξίσου κακές με τους άνδρες ηγέτες. Αν, όμως, υπάρχει μια σημαντική μάζα γυναικών σε μία χώρα που έχουν ηγετικό ρόλο, σε διάφορους τομείς και θέσεις, τότε ναι, οι αλλαγές στο στίλ και την προσέγγιση της πολιτικής είναι συχνά πιο διακριτές και έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο. Αν δεν υ-

πάρχει μια σημαντική μάζα, η γυναίκα ηγέτης μπορεί να αναγκαστεί να μιμηθεί έναν άνδρα όσον αφορά το τρόπο σκέψης του, γιατί πρέπει να εναρμοστεί με τις υπάρχουσες νόρμες».

□ **Οι γυναίκες της πολιτικής, προκειμένου να πετύχουν, χρειάζεται να προσπαθήσουν περισσότερο απ' ό,τι οι άνδρες;**

■ «Η γυναίκα πολιτικός θα επιτύχει με ή χωρίς έναν άνδρα δίπλα της. Συχνά, πάντως, γίνεται ακόμη πιο δύσκολο όταν χρειάζεται να μοιράσεις τη δύναμη μεταξύ δύο –ενός άνδρα και μιας γυναίκας– αφού ο περισσότερος κόσμος θα συμπεράνει ότι ο άνδρας είναι ο ηγέτης και ότι η γυναίκα θα πρέπει να πολεμήσει σκληρά για ν' ακουστεί η φωνή της».

□ **Ποια είναι τα πιο σημαντικά αίτια, που εξακολουθεί να είναι χαμηλή η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική;**

■ «Κάποια από τα αίτια για τη χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική είναι η έλλειψη κονδυλίων, έλλειψη χρόνου, η δημόσια απροθυμία του κόσμου ακόμη να δουν τις γυναίκες ως ηγέτες,

λιγότερες σε σχέση με τους άνδρες γυναίκες που παίρνουν μέρος στις εκλογές, πολιτικά κόμματα που δεν υποστηρίζουν την υποψηφιότητα των γυναικών».

□ **Είστε αισιόδοξη ότι ο 21ος αιώνας θ' ανήκει στις γυναίκες;**

■ «Ελπίζω ο 21ος αιώνας ν' ανήκει στην πλήρη δημοκρατία, η οποία συνεπάγεται και την πλήρη συμμετοχή των γυναικών στο πολιτικό σώμα. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να έχουν μια πλήρη φωνή και ανάμιξη στις αποφάσεις που επηρεάζουν τις ζωές τους, όπως κάνουν οι άνδρες. Ας ελπίσουμε ότι αυτό θα γίνει μια πραγματικότητα».

korai@enet.gr



MARGARET THATCHER



MERVYN HINES

Της ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΚΟΡΑΗ

Γυναίκες κληρονομικό δικαίω αλλά και δυναμικές προσωπικότητες που ενώ δεν είχαν κάποιο οικογενειακό πολιτικό μπαγράουντ τόλμησαν να κοιτάξουν και να χτυπήσουν την κορυφή, συναντάμε στο πάνθεον των γυναικών ηγετών. Πέτυχαν να γίνουν πρόεδροι ή πρωθυπουργοί, άλλοτε μιμούμενες τα ανδρικά πρότυπα -ή ξεπερνώντας τα- και άλλοτε δίνοντας δείγματα του θηλυκού προσώπου της εξουσίας με την κατάθεση των προσωπικών εναισθησιών τους για το κοινωνικό όφελος.

Τα πορτρέτα 10 τέτοιων γυναικών, πρώην και νυν ηγετών απ' όλα τα σημεία του κόσμου, θα σας παρουσιάσουμε σήμερα. Αλλά θα διεκδικήσουν μια ξεχωριστή θέση στην Ιστορία. Αλλά θα μείνουν θαμπά. Όπως ακριβώς και των ανδρών.

Ενα είναι βέβαιο πάντως: καμιά τους δεν βρέθηκε τόσο ψηλά μόνο και μόνο γιατί ήταν κόρη ή σύζυγος κάποιου ηγέτη ή γιατί την ευνόησαν οι συγκυρίες. Η εξουσία είναι ταλέντο. Άλλες το αξιοποίησαν και άλλες το σπατάλησαν.

MARGARET THATCHER

Η επί 11 χρόνια «σιδηρά κυρία» της Γηραιάς Αλβιώνος αλλά και της Ευρώπης (1979-1990) πέτυχε να της βγάλουν το καπέλο πολλοί άξιοι συνάδελφοί της οι οποίοι, ενώ υπήρξαν άξιοι ηγέτες, δεν κατάφεραν να μετατρέψουν το επίθετό τους σε ιδεολογία. Ο θάτασερισμός (που προήλθε από το επίθετο του πρωθυπουργικού συζύγου κ. Ντένις) πέρασε ήδη στην Ιστορία ως έκφραση μιας ιδιαίτερα σκληρής οικονομικής πολιτικής.

Η **Μάργκαρετ Χίλντα** (όπως είναι το πατρικό της πρώην πρωθυπουργού) γεννήθηκε στις 13 Οκτωβρίου του 1925 στο Γκράθαμ της Βρετανίας. Κόρη μαγαζάτορα, ήταν επιμελής μαθήτρια και από μικρή τη γοήτευε η πολιτική. Με πτυχία Χημείας και Νομικής από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, στα 34 της εκλέχθηκε για πρώτη φορά βουλευτής των Τόρις. Στα 44 της, ευνοημένη από το προφίλ ενός κοφτερού πολιτικού μυαλού (sharp intelligence) αλ-

Οι γυναίκες που έγγραψαν...εξουσία

λά και από την ποσόστωση (υποχρεωτική συμμετοχή γυναικών) έγινε υπουργός Παιδείας.

Το 1975 έκανε το πρώτο τολμηρό βήμα για την κορυφή. Διεκδίκησε την ηγεσία του Συντηρητικού Κόμματος έχοντας απέναντι τον **Εντουαρντ Χιθ**. «Θα ηττηθείτε, κυρία μου», της είχε πει λακωνικά εκείνος. Και ηττήθηκε. Οι Βρετανοί, όμως, γρήγορα εξάντλησαν τα όριά τους με τον Χιθ, που αναζητούσε μια πολιτική πλατφόρμα μεγαλύτερης παρουσίας του κράτους στην κοινωνία, και το 1979 η **Μάργκαρετ Θάτσερ** εκλεγόταν η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός της Βρετανίας και της Ευρώπης.

Η θυελλώδης κόντρα της με το πανίσχυρο συνδικάτο των ανθρακωρύχων, το οποίο και συνέτριψε, έγγραψε Ιστορία. Το ίδιο και η σιδερένια γροθιά της, τότε που μιλώντας στην τηλεόραση χτύπησε το χέρι της στο πόντιουμ φωνάζοντας «για να ξέρω, ποιος κυβερνά τη Βρετανία;». Επί των

ημερών της η Βρετανία κήρυξε τον πόλεμο στην Αργεντινή για τα νησιά Φόκλαντ και τον κέριδισε.

Στις 22 Νοεμβρίου 1990 η **Μάργκαρετ Θάτσερ** παρατήθηκε από την πρωθυπουργία και την ηγεσία των Τόρις γιατί την αμφισβητούσαν, έστω κι αν η δυσαρέσκεια στο πρόσωπό της δεν ήταν καθολική.

MERVYN HINES

Το αντίπαλον δέος της **Μάργκαρετ Θάτσερ** είναι η για επτά χρόνια (1990-1997) πρόεδρος της Ιρλανδίας, **Μέρι Ρόμπινσον**, η οποία παραιτήθηκε για ν' αναλάβει επικεφαλής της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, θέση που διατηρεί μέχρι σήμερα. Γεννήθηκε στις 21 Μαΐου 1944 στην πόλη Μπαλίνα της επαρχίας Μείγιο της Ιρλανδίας. Στα 25 της ήταν καθηγήτρια

Ποινικού Δικαίου στο κολέγιο Τρίνιτι του Δουβλίνου και το 1988 με το σύζυγο της **Νίκολας** ίδρυσαν το Ιρλανδικό Κέντρο για τον Ευρωπαϊκό Νόμο.

Εξελέγη 7η πρόεδρος της Ιρλανδίας με την υποστήριξη του Εργατικού Κόμματος και τις δυνάμεις της Αριστεράς, καταλαμβάνοντας ένα από τα πιο ισχυρά οχυρά του συντηρητικού καθολικισμού. Πήρε θέσεις υπέρ της αποποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας, της ελεύθερης πώλησης των προφυλακτικών και του διαζυγίου που νομιμοποιήθηκε στη χώρα της μετά το δημοψήφισμα του 1995, το οποίο είχε προετοιμάσει η ίδια.

Θέλοντας ν' ανοίξει το δρόμο και σ' άλλες γυναίκες στην πολιτική, η **Μέρι Ρόμπινσον** ως πρόεδρος στήριξε επιτυχημένες καμπάνιες για την ισότητα των δύο φύλων και τάχθηκε στο πλευρό των μη προνομιούχων. «Οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε τους πολύ φτωχούς ανθρώπους ως άτομα που δεν απολαμβάνουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους», είχε δηλώσει στην «Ελ Παίς».

INTIRA GKANTI

Ήταν εγγονή του **Μότιλαλ Νέρου**, προέδρου του κόμματος του Κογκρέσου και κόρη του **Νεχρού Σρι Τζαγναναχαλάλ** που ήταν από τους πιο σημαντικούς πολέμιους της βρετανικής κυριαρχίας, πρόεδρος του Κόμματος του Κογκρέσου και ο πρώτος πρωθυπουργός της ανεξάρτητης Ινδίας το 1947. Ετσι η **Ιντιρα** μεγάλωσε σε μια έντονα πολιτικοποιημένη οικογένεια. Είχε την τύχη να κάνει πανεπιστημιακές σπουδές στην Αγγλία όπου μάλιστα ήταν και συμφοιτήτρια με τη **Μάργκαρετ Θάτσερ**.

Στα 21 της πήρε μέρος στους αγώνες για την ανεξαρτησία της Ινδίας και το 1942 φυλακίστηκε για 13 μήνες. Παντρεύτηκε με το βουλευτή του κόμματος του Κογκρέσου **Φερός Γκάντι** (δεν είχε συγγενικό δεσμό με τον **Μαχάτμα Γκάντι**) και απέκτησαν δύο γιους.

Από το 1946 η **Ιντιρα Γκάντι** ήταν το δεξί χέρι του πατέρα της **Νεχρού**, στενού συνεργάτη του **Μαχάτμα**, και πήρε ενεργό





Γυναίκες πρόεδροι ή πρωθυπουργοί και πόσο επηρέασαν τη ζωή των χωρών τους

← **IIII** μέρος στην εκστρατεία κοινωνικής ανάπτυξης της Ινδίας. Συνεργάστηκε με τους παρίες και εξελέγη πρόεδρος του Κόμματος του Κογκρέσου (1959-1960).

Εξελέγη πρωθυπουργός της Ινδίας το 1966, σε ηλικία 49 ετών, και παρέμεινε μέχρι το 1977. Ανέλαβε ξανά την πρωθυπουργία στις αρχές του 1980. Το 1984, σε ηλικία 67 ετών και ενώ συνέχιζε να κατέχει το υψηλότερο αξίωμα της χώρας της, δολοφονήθηκε από δύο Σιχ, έξω από το σπίτι της. Η δολοφονία της είχε θεωρηθεί εκδίκηση των Σιχ οι ο-

ποίοι ήθελαν αυτονομία και λίγο καιρό πριν δέχτηκαν ένοπλη επίθεση στο τέμενος του Αμριτσόρ, κατά τη διάρκεια της οποίας δολοφονήθηκαν 424 Σιχ. Το 1985 εξελέγη πρωθυπουργός ο γιος της **Ρατζίβ Γκάντι**, ο οποίος είχε την ίδια τραγική μοίρα με τη μητέρα του. Δολοφονήθηκε το 1991 από Σριλανκέζους εξτρεμιστές.

Η Ιντιρα Γκάντι πέρασε στην Ιστορία και στη λαϊκή μνήμη της Ινδίας ως «η μητέρα του έθνους».

ΓΚΟΛΝΤΑ ΜΕΓΙΡ

Γεννήθηκε στο Κίεβο το 1898. Το 1906 η οικογένεια Μάμποβιτς (αυτό ήταν αρχικά το επίθετό της) μετανάστευσε στο Μίλγουοκι του Γουισκόνσιν των ΗΠΑ. Εκεί η Γκόλντα παρακολούθησε σεμινάρια για δασκάλους και δραστηριοποιήθηκε στο Εργατικό Σιωνιστικό Κόμμα του Μίλγουοκι. Παντρεύτηκε τον **Τόμας Μάγερσον** και μετακόμισαν στην Παλαιστίνη όπου έγινε μέλος της Γενικής Ομοσπονδίας Εργασίας και ανέλαβε ηγετικές θέσεις.

Το 1946 οι Βρετανοί φυλάκισαν πολλούς Εβραίους ακτιβιστές, ανάμεσα στους οποίους ήταν και ο **Μοσέ Σαρέτ**, αρχηγός του Πολιτικού Τμήματος του Ιουδαϊκού Πρακτορείου. Η Γκόλντα Μάγερσον τον αντικατέστησε προσωρινά και όταν αργότερα ο Σαρέτ ανέλαβε διπλωματικά καθήκοντα, τον διαδέχτηκε και επισήμως.

Στις 14 Μαΐου 1948 η Γκόλντα Μάγερσον συνυπέγραψε τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του Ισραήλ και λίγους μήνες μετά διοριζόταν πρόεδρος στη Μόσχα όπου, όμως, δεν παρέμεινε για πολύ.

Το 1949 εξελέγη στο ισραηλινό Κοινοβούλιο (Κνεσέτ), μέλος του οποίου ήταν συνεχώς μέχρι το 1974 που αποσύρθηκε από την πολιτική. Διετέλεσε υπουργός Εργασίας (1949-1956), υλοποίησε τεράστια προγράμματα κατασκευής δρόμων και κατοικιών και εφάρμοσε πολιτική «απεριοριστής μετανάστευσης» στο Ισραήλ. Αργότερα, όταν έγινε υπουργός Εξωτερικών εξεβράισε και το επίθετό της σε **Μεγίρ**.

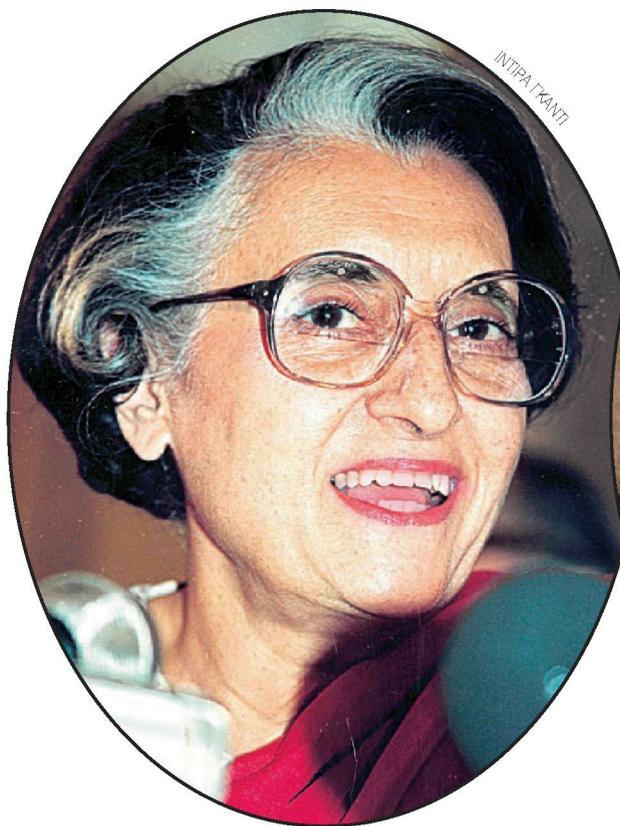
Το 1966 ήταν η γενική γραμματέας του κόμματος **Μαπάι** και στήριξε τον πρωθυπουργό **Λεβί Εσκόλ** στις εσωκομματικές διενέξεις. Μετά το θάνατό του, το Φεβρουάριο του 1969, η Μεγίρ έγινε πρωθυπουργός κοινής αποδοχής.

Οι προσπάθειές της για ειρήνη με τα αραβικά κράτη διακόπηκαν βίαια τον Οκτώβριο του 1973 με τον τέταρτο αραβοϊσραηλινό πόλεμο. Το Ισραήλ δεν ήταν προετοιμασμένο, το έθνος την αμφισβήτησε και η Μεγίρ αποχώρησε από την πολιτική το 1974.

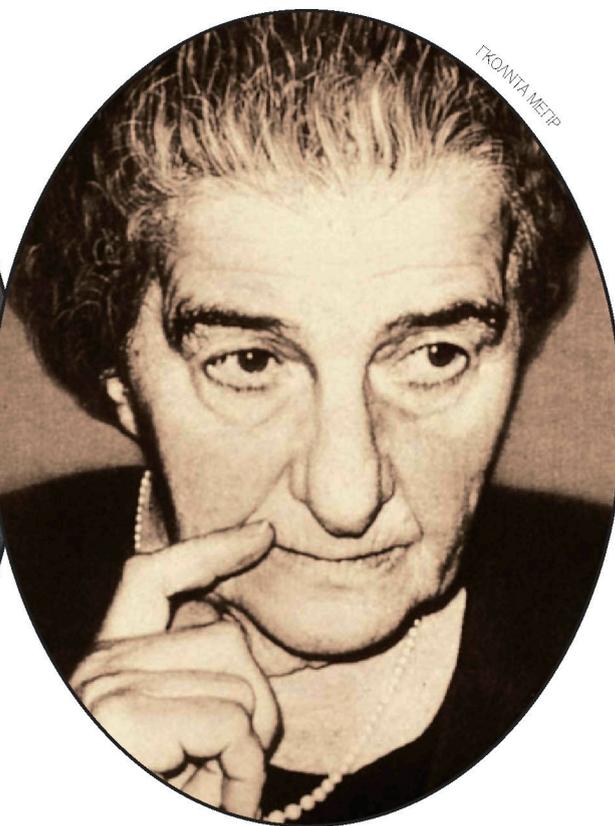
Τέσσερα χρόνια μετά πέθανε σε ηλικία 80 χρόνων. Μετά το θάνατό της έγινε γνωστό ότι αυτή η δυναμική και απλή πρωθυπουργός, που μαγεύει η ίδια φιλοξενώντας στο τραπέζι της τους σωματοφύλακές της, τα τελευταία 12 χρόνια της ζωής της έπασχε από λευχαιμία.

ΜΠΕΝΑΖΙΡ ΜΠΟΥΤΟ

Το ζενίθ αλλά και το ναδίρ χαρακτήρισε την πολιτική καριέρα της μοναδικής, όπως σημαίνει στην πακιστανική γλώσσα το όνομά της, Μπενάζιρ Μπούτο. Κόρη του πάλαι ποτέ ισχυρού άνδρα του Πακιστάν, **Ζουλφικάρ Αλί Μπούτο** που πίστευε ότι «γεννήθηκε για να ιδρύσει ένα έθνος και να υπηρετήσει ένα λαό» (εκτελέστηκε το 1977 από το δικτάτορα **Ζιά Ουλ Χακ**), η Μπενάζιρ Μπούτο φοίτησε στο εκπαιδευτήριο της χριστιανικής ιεραποστολής στο Καράτσι και μετά σπούδασε στο Ράντκλιφ (σήμερα τμήμα του Χάρβαρντ) και στην Οξφόρδη. Τόσο πολύ είχε γοητευτεί από τη ζωή της



ΙΝΤΙΡΑ ΓΚΑΝΤΙ



ΓΚΟΛΝΤΑ ΜΕΓΙΡ

Αστέρια και μαύρες τύπες

στη Μ. Βρετανία που έλεγε ότι προτιμάει το Λονδίνο από οποιαδήποτε πόλη του Πακιστάν.

Η Μπενάζιρ Μπούτο με το μύθο του πατέρα της να είναι ακόμη ζωντανός στο Πακιστάν πέτυχε, μόλις στα 35 της χρόνια, το 1988, να εκλεγεί η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός του μουσουλμανικού κόσμου, μετά το θάνατο του δικτάτορα Ζία Ουλ Χακ. Είχε υποσχεθεί να εξαλείψει τη φτώχεια, να προσφέρει δουλειά και στέγη στον εξαθλιωμένο λαό της. Είκοσι μήνες μετά παύθηκε από τα καθήκοντά της με την κατηγορία της διαφθοράς και της κατάχρησης εξουσίας. Επανεξελέγη το 1993, για ν' αποπεμφθεί εκ νέου το Νοέμβριο του 1996, με ακόμη πιο σκληρές κατηγορίες. Την κατηγορήσαν ότι μαζί με τον τώος σύζυγό της καταχράστηκαν 1,5 δισ. δολάρια τα οποία «έκαναν φτερά» σε τράπεζες του εξωτερικού. Ο Ζαρτανί ήταν γνωστός ως «ο κύριος 10%» και μετά, όταν ανέλαβε το χαρτοφυλάκιο του υπουργείου Επενδύσεων, ως «ο κύριος 30%» για τις μίζες που έπαιρνε με τη συνοχοή της ίδιας της Μπούτο που ήταν παράλληλα πρωθυπουργός και υπουργός Οικονομικών. Το Φεβρουάριο του 1997, το κόμμα της Μπούτο καταποντίστηκε στις εκλογές και η Μουσουλμανική Λίγκα, που ανέβηκε στην εξουσία, διέταξε αμέσως τη διεξαγωγή ερευνών για τις οικονομικές δραστηριότητες των Μπούτο.

Η Μπούτο πήρε διαζύγιο από τον Ζαρτανί, στον οποίο είχε μεγάλη αδυναμία παρά το γεγονός ότι γνωρίστηκαν από συνουκείο, όταν εκείνος βρέθηκε στη φυλακή κατηγορούμενος για τη δολοφονία του κουνιάδου του και πολιτικού αντιπάλου της Μπενάζιρ, Μουρτάζα Μπούτο.

TANΣΟΥ ΤΣΙΛΕΡ

Ήταν η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός της Τουρκίας. Η Τανσού Τσιλέρ, κόρη τοπικού κυβερνήτη, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Μόλις στα 17 της παντρεύτηκε με τον Οξέφ Ουκουράμ, ένα μετέπειτα επιτυχημένο επιχειρηματία. Παρακολούθησε το αμερικανικό κολέγιο Ρόμπερτς της Κωνσταντινούπολης και το 1967 μαζί με τον άνδρα της μετακόμισαν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σπούδασε Οικονομικά στο Πανεπιστήμιο του Κονέκτικατ και έκανε μεταπτυχιακή εργασία στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ.

Στην Τουρκία επέστρεψε το 1974. Ακολούθησε ακαδημαϊκή καριέρα διδάσκοντας Οικονομικά στο Πανεπιστήμιο του Βοσπόρου της Κωνσταντινούπολης. Στα μέσα της δεκαετίας του '80 ήταν το «μήλον της Εριδος» μεταξύ διαφόρων ινστιτούτων που τη διεκδικούσαν για σύμβουλο οικονομικών.

Η πολιτική της καριέρα άρχισε ανέλπιστα το 1990 όταν ο τότε αρχηγός της αντιπολίτευσης, Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, την έπεισε να ενταχθεί στο κόμμα του, τον Ορθό Δρόμο. Αργότερα την όρισε υπουργό Οικονομικών στην κυβέρνησή του και όταν μεταπήδησε στην προεδρία η Τσιλέρ τον διαδέχτηκε στην ηγεσία του κόμματος και στην πρωθυπουργία την οποία κράτησε για περίπου τρία χρόνια (25/6/1993-7/3/1996).

Η Τσιλέρ δεν δίστασε να προχωρήσει σε πάσης φύσεως συνεργασίες προκειμένου να παραμείνει μεταξύ των πρωταγωνιστών της πολιτικής σκακιέρας. Πολύ εύκολα προχωρούσε σε συνασπισμούς από το κόμμα του αντιπάλου της Μεσούτ Γιλμιάζ μέχρι τους ισλαμιστές του Ερμπακάν



ΜΠΕΝΑΖΙΡ ΜΠΟΥΤΟ



TANΣΟΥ ΤΣΙΛΕΡ



ΤΣΑΝΤΡΙΚΑ ΚΟΥΜΟΥΤΑΡΟΥΓΚΑ



TANΣΟΥ ΤΣΙΛΕΡ



ΒΑΪΡΑ ΒΙΚΕ ΦΡΕΪΜΠΕΡΓΚΑ



ΜΙΡΕΓΙΑ ΜΟΣΚΟΣΟ

(του οποίου διετέλεσε και υπουργός Εξωτερικών, ασχέτως αν κάποτε υπήρξε σκληρή πολέμιός τους).

Όπως αναφέρει το βιογραφικό της που υπάρχει στο Συμβούλιο Διεθνών Υποθέσεων της Βοστώνης, «η Τσιλέρ αρκετές φορές είχε χαρακτηριστεί το "ατσάλινο χαμόγελο", το οποίο αναφερόταν στη δραστηριότητά της κατά τη διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον του κουρδικού PKK ή στη μάχη εναντίον του πληθωρισμού, παρ' όλα τα ανεπιτυχή αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν και στα δύο μέτωπα».

Σήμερα, μετά τις κατηγορίες που της εξαπέλυσαν οι αντίπαλοί της για διαφθορά, μυστική συνεργασία με τη CIA, το παρακράτος κ.λπ., οι μετοχές της έχουν πέσει κάθετα, γεγονός που δικαιώνει όσους την είχαν χαρακτηρίσει διάπντονα αστέρα της πολιτικής.

TARGIA XALONEN

Η σημερινή 11η πρόεδρος της Φινλανδίας Τάργια Χάλονεν, νομικός, εξελέγη για πρώτη φορά μέλος του Κοινοβουλίου το 1979. Από το 1987 υπηρέτησε ως υπουργός με διάφορα χαρτοφυλάκια σε τρεις κυβερνήσεις. Το 1995 διορίστηκε υπουργός Εξωτερικών, θέση την οποία κατείχε μέχρι την προεδρική εκλογή της στις 6 Φεβρουαρίου του 2000, με 51,6% των ψήφων.

Αναλαμβάνοντας τα υψηλά καθήκοντά της είπε ότι επιθυμεί να είναι «πρόεδρος όλων των ανθρώπων». «Αυτό επιτάσσει το

πνεύμα του Συντάγματος και αποτελεί ανάγκη ζωτικής σημασίας για το έθνος», τόνισε.

ΤΣΑΝΤΡΙΚΑ ΚΟΥΜΟΥΤΑΡΟΥΓΚΑ

Κόρη της Σιρμιάνο Μπανταρανάικε που ήταν η πρώτη γυναίκα που έγινε πρωθυπουργός στον κόσμο, το 1961, και του επίσης πρώην πρωθυπουργού της Σρι Λάνκα, Σγουόρντ Μπανταρανάικε, η Τσαντρίκα Κουμουταρούγκα είναι πρόεδρος της χώρας της από το 1994. Έκανε σπουδές σε πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο του Κολόμπο και του Παρισιού όπου μάλιστα εκπαιδεύτηκε και ως πολιτική συντάκτης στην εφημερίδα «Λε Μοντ», ανέπτυξε ένα πλούσιο συγγραφικό έργο και κατέλαβε διάφορες επιτελικές θέσεις σε μεταρρυθμιστικές επιτροπές της Σρι Λάνκα.

Η πρώτη επίσημη είσοδος της στην πολιτική έγινε το 1993 στις εκλογές των Τοπικών Συμβουλίων. Εξελέγη στο Δυτικό Τοπικό Συμβούλιο με μεγάλη πλειοψηφία και ανέλαβε χρέη υπουργού Περιφέρειας. Τον Αύγουστο του 1994 κατέβηκε στις γενικές βουλευτικές εκλογές ως υποψήφια για την πρωθυπουργία του Κόμματος της Συμμαχίας των Ανθρώπων.

Εξελέγη με μεγάλη πλειοψηφία. Στις προεδρικές εκλογές που έγιναν λίγους μήνες μετά, έβαλε υποψηφιότητα και για πρόεδρος και εξελέγη με ποσοστό 62%.

Η ζωή της σημάδευτηκε από δύο μεγάλες τραγωδίες. Όταν ήταν μαθήτρια ο πατέρας της και τότε πρωθυπουργός της Σρι

Λάνκα δολοφονήθηκε από πολιτικούς αντιπάλους του. Το 1978 προσωπικοί της πολιτικοί αντίπαλοι δολοφόνησαν το σύζυγό της Γουιντζίγια Κουματαρούγκα.

ΒΑΪΡΑ ΒΙΚΕ ΦΡΕΪΜΠΕΡΓΚΑ

Η σημερινή πρόεδρος της Λετονίας γεννήθηκε στη Ρίγα το 1937 και μεγάλωσε σε κατασκήνωση προσφύγων στη Γερμανία όπου μετανάστευσε η οικογένειά της. Σπούδασε στον Καναδά και το 1965 έγινε καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μόντρεάλ. Με πλούσιο συγγραφικό έργο στα αγγλικά, τα γαλλικά και τα λετονικά η Βάιρα Βίκε Φρεϊμπέργκα ήταν μεταξύ των προσωπικοτήτων της διασποράς που προσκλήθηκαν να επιστρέψουν στη νεοσύστατη Δημοκρατία (μετά την ανεξαρτητοποίησή της από την πρώην Σοβιετική Ένωση) για να τη βοηθήσουν με τα φώτα τους και τις διεθνείς εμπειρίες τους.

Η ίδια πήρε το δρόμο της επιστροφής το 1998 για να αναλάβει διευθυντικά καθήκοντα στο Ινστιτούτο της Ρίγας που μόλις είχε ιδρυθεί για να συμβουλευεί τον πρωθυπουργό της Λετονίας. Η πολιτική εξέλιξη της ήταν θεαματική. Στις 17 Ιουνίου 1999 εξελέγη πρόεδρος της Λετονίας.

«Αν σκεφτούμε το γεγονός πως ο μισός πληθυσμός της Γης είναι γυναίκες, ο αριθμός των γυναικών ηγετών προφανώς δείχνει ότι έχουμε ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουμε», είπε στη Νέα Υόρκη, στη Διάσκεψη της Χιλιετίας.

ΜΙΡΕΓΙΑ ΜΟΣΚΟΣΟ

Κληρονομικό δικαίω κατέβηκε στην πολιτική και η σημερινή πρόεδρος του Παναμά, η 54χρονη Μιρέγια Μοσκόσο. Χήρα του πρώην προέδρου της χώρας, Αρνούλφο Αρίας, η Μιρέγια έχει μια ιστορία ζωής που μοιάζει σε πολλά με της δικής μας Δημήτρας Λιάνη, αλλά που η κατάληξή της ήταν ευτυχής, αφού εκείνη ικανοποίησε τις πολιτικές φιλοδοξίες της κερδίζοντας μάλιστα το ύπατο αξίωμα της χώρας της.

Γεννήθηκε και μεγάλωσε σε μία από τις φτωχογειτονιές των προαστίων της Πόλης του Παναμά. Όταν ήταν 9 χρόνων έχασε τον πατέρα της που ήταν δάσκαλος. Ετοιμάστηκε να δουλεύει από μαθήτρια για να τα βγάλει πέρα η οικογένειά της.

Σε ηλικία 18 χρόνων γνώρισε τον κατά 45 χρόνια μεγαλύτερό της Αρνούλφο Αρίας, ενώ εργαζόταν για την προεκλογική εκστρατεία του. Αναπτύχθηκε ειδήλιο που κατέληξε σε γάμο το 1969, όταν εκείνη ήταν 22 χρόνων και εκείνος 67. Τον ακολούθησε στο Μαϊάμι όπου ο Αρίας πέθανε εξόριστος και απογοητευμένος.

Η συμπαράσταση που του έδειξε εκείνες τις δύσκολες μέρες ήταν το εισιτήριο που έδωσε στη Μιρέγια Μοσκόσο την προεδρία στο κόμμα που είχε ιδρύσει ο Αρνούλφο Αρίας και το οποίο έφερε το όνομά του. Με σύνθημα ότι συνεχίζει το πολιτικό του έργο, κατέβηκε στις εκλογές και εξελέγη πρόεδρος.

Μετά το θάνατο του Αρνούλφο Αρίας ξαναπαντρεύτηκε, αλλά πήρε διαζύγιο. Υιοθέτησε και ένα αγόρι, 10 χρόνων σήμερα, τον Ρικάρντο με τον οποίο πήγε στο εθνικό στάδιο της Πόλης του Παναμά, την ημέρα της ορκωμοσίας της, πριν από ένα μισό χρόνο. Εκτός από πρόεδρος είναι και πλούσια τώρα πια. Είναι ιδιοκτήτρια μιας εταιρείας εξαγωγής καφέ, η οποία απασχολεί 300 εργαζόμενους.

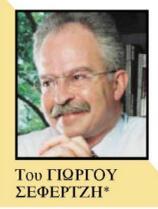


«Ο δικομματισμός εκφράζεται στο γυναικείο πληθυσμό εντονότερα απ' ό,τι στον ανδρικό»

Αβυσσος... η γυναικεία ψήφος

Αν και η ζωή άρχισε ήδη να αποκαλύπτει τα γονιδιακά μυστικά της, η γυναικεία ψήφος εξακολουθεί να κρατά τα δικά της εσωκλίματα σε μια συμπεριφορά που δικαιώνει όσους θεωρούν «άβυσσο την καρδιά της γυναίκας». Εξ ου οι μύθοι, των φροϊδικών εξαιρουμένων, που σημαδεύουν συχνά την πορεία του φεμινιστικού κινήματος. Χωρίς το μύθο, είναι αλήθεια, η Ιστορία θα είναι αδύνατη, αλλά χωρίς την Ιστορία, ο μύθος παραμένει εκτεθειμένος στην ειρωνεία της πραγματικότητας. Παράδειγμα πρώτο, η γραφικότητα της έφασης του φεμινισμού στην Αμερική της δεκαετίας του '70, που οδήγησε ουσιαστικά στην αναβίωση των πατριαρχικών ανακλαστικών του ρεϊγκανισμού. Παράδειγμα δεύτερο, η γραφειοκρατικοποίηση των διεκδικήσεων για την ισότητα των δύο φύλων από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης που καθιστούν την εξίσωση ανδρών και γυναικών προϋπόθεση επίλεξιμότητας και χρηματοδότησης όλων σχεδόν των προγραμμάτων της. Παράδειγμα τρίτο και χαρακτηριστικότερο, η αναπαραγωγή των αιματέρων φαλλοκρατικών προτύπων συμπεριφοράς από τις θηλυκού γένους ηγετικές προσωπικότητες που άσκησαν την πολιτοποίηση εξουσία

μετά την κατάληψη των ανδρικών ανακτόρων της πολιτικής. Η διάψευση ωστόσο του αντιεξουσιαστικού λόγου της Αντιγόνης στο διάλογό της με τον Κρέοντα από μία Θάτσερ ή μία Μπούτο δεν εκμηδενίζει τις θεαματικές επιτυχίες ενός κινήματος που μέχρι πρότινος αγωνίζονταν ακόμα για το στοιχειώδες δικαίωμα των γυναικών στην ψήφο. Παραμένει όμως το ερώτημα αν, σε μια εποχή όπου οι κατασφάλλες έχουν πια σιγήσει, η ψήφος αυτή αποτελεί έκφραση ενός διαφορετικού πολιτικού πολιτισμού. Γνωρίζουμε ότι οι γυναίκες δεν ψηφίζουν πλέον με το απλό κριτήριο της «εμφανισιμότητας» των εκλεκτών τους. Ο κεντρικός τους ισχυρισμός, που διασκέδαζε τις ελλογιμότερες επιτυχίες του Κωνσταντίνου Καραμανλή στη δεκαετία του '60, δεν επιβεβαιώνεται σήμερα από τον εξίσου (σχεδόν) ωραίο Αβραμόπουλο, που προκάλεσε τις περισσότερες περιπέτειες απ' ό,τι στον ανδρικό (βλ. δημοσκόπηση V-PRC, εφ. «ΤΑ ΝΕΑ», 31.1.2001). Γνωρίζουμε επίσης ότι παρά τα περί του αντιθέτου θρυλούμενα οι γυναίκες δεν ψηφίζουν υποχρεωτικά γυναίκες. Διαπίστωση



Του ΠΑΠΑΣ ΠΕΤΡΟΥ

προσώπων ή κομμάτων, πολύ δε περισσότερο εφόσον εξακολουθήσει να ενισχύεται η υπεισέλωση μεταπολιτικών κριτηρίων οριζώντων τύπου για τον καθορισμό της εκλογικής συμπεριφοράς, η μείωση του ανδρικού ενδιαφέροντος για την πολιτική και η απομείωση της σημασίας των κάθετων δια-

Ψήφος γυναικών κατά αστικότητα

	ΑΣΤΙΚΕΣ (%)	ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ (%)	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ (%)
ΠΑΣΟΚ	43,6	43,4	44,5
Ν.Δ.	40	46	44,9
ΚΚΕ	6,6	4,4	4,5
ΣΥΝ	42	2,2	2,2
ΔΗΚΚΙ	30	2,4	2,4

ΠΗΓΗ: Αποτελέσματα εκλογών Απριλίου 2000

Πώς ψηφίζουν; κριτήρια εκλογικής συμπεριφοράς

	ΣΥΝΟΛΟ (%)	ΑΝΔΡΕΣ (%)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ (%)
A. Ψηφίζω πάντα το ίδιο κόμμα. Ανήκω στην παράταξη	58,7	59,5	58,0
B. Κατά περίπτωση, ψηφίζω διαφορετικό κόμμα, αλλά του ίδιου πολιτικού χώρου	12,4	12,7	12,0
Γ. Δεν έχω κομματική και παραταξιακή προτίμηση. Κάθε φορά ψηφίζω όποιον θεωρώ καλύτερο για την περίπτωση.	18,8	17,4	20,2
Δεν απαντώ	10,1	10,4	9,8

ΠΗΓΗ: Πανελλαδική έρευνα -PROGNOSIS -Μάιος 2000.

Πότε αποφασίζουν;

	ΣΥΝΟΛΟ (%)	ΑΝΔΡΕΣ (%)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ (%)
Εχω αποφασίσει οριστικά ποιο κόμμα θα ψηφίσω	79,1	80,5	77,8
Εχω αποφασίσει, αλλά θέλω να παρακολουθήσω και την προεκλογική εκστρατεία	4,8	5,9	3,7
Θα αποφασίσω την τελευταία εβδομάδα	7,7	5,6	9,8
Θα αποφασίσω την τελευταία μέρα	7,2	6,6	7,7
Δεν απαντώ	1,2	1,3	1,1

ΠΗΓΗ: Πανελλαδική έρευνα -PROGNOSIS -Μάρτιος 2000.

Ψήφος κατά θέση στην απασχόληση

	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ / ΑΥΤ/ΜΕΝΟΙ (%)	ΓΕΩΡΓΟΙ (%)	ΜΙΣΘΩΤΟΙ ΔΤ (%)	ΜΙΣΘΩΤΟΙ ΙΤ (%)	ΑΝΕΡΓΟΙ (%)	ΣΥΝ/ΧΟΙ (%)	ΝΟΙΚΟΚΥΡΕΣ (%)
ΠΑΣΟΚ	40	41	49	47	40	42	42
Ν.Δ.	43	49	40	38	42	48	47
ΚΚΕ	6	4	3	6	6	5	4
ΣΥΝ	5	1	4	3	4	2	3
ΔΗΚΚΙ	3	3	2	3	3	2	2
ΑΛΛΟ	3	2	2	3	5	1	2

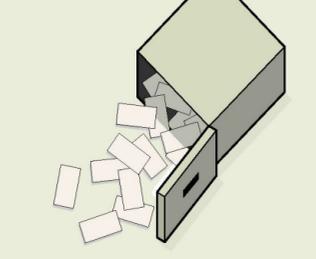
ΠΗΓΗ: METRON ANALYSIS, με βάση τα αποτελέσματα του exit poll στις 9.4.2000.

Τι περιμένουν;

	ΑΝΔΡΕΣ (%)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ (%)
Το περίμενα	51,1	55,3
Το νόμιζα ότι θα ήταν διαφορετικό	43,7	37,3
Δεν απαντώ	5,2	7,5

ΠΗΓΗ: Έρευνα στην Αθήνα -PROGNOSIS -Μάιος 2000.

Η ανατομία της γυναικείας ψήφου



Πότε μετανιώνουν;

(αν ήξεραν το αποτέλεσμα)	ΑΝΔΡΕΣ (%)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ (%)
Θα ψήφιζα το ίδιο	81,0	77,1
Θα ψήφιζα κάποιο άλλο	6,9	10,8
Δεν ψήφισα	6,8	5,4
Δεν έξερα / Δεν απαντώ	5,3	6,7

ΠΗΓΗ: Έρευνα στην Αθήνα -PROGNOSIS -Μάιος 2000.

Συμμετέχουν κατά πλειοψηφία στα ποσοστά της «αστάθμητης ψήφου»

ωτο είναι ότι το ΠΑΣΟΚ αναπληρώνει από τις αστές (κατά τη δημογραφική τουλάχιστον έννοια) τις απώλειές του στις ημισυαστές και τις αγρότισσες. Όπως επίσης είναι αξιοσημείωτο ότι οι γυναίκες που εγκαταλείπουν τον ΣΥΝ στις μεταξύ δύο εκλογών περιόδους επαναπατριάζονται κατά το χρόνο των εκλογικών αναμετρήσεων, ενώ οι γυναίκες που συμμετέχουν στις εκλογικές βάσεις του ΚΚΕ και του ΔΗΚΚΙ αποτελούν μειοψηφία. Εκείνο όμως που καθιστά τις γυναίκες ένα ιδιαίτερα κρίσιμο πολιτικό μέγεθος είναι το γεγονός ότι συμμετέχουν κατά πλειοψηφία στα ποσοστά της λεγόμενης «αστάθμητης ψήφου». Πρόγμα που τις καθιστά περιζήτητες σε μια εποχή αυξημένης πολιτικής ρευστότητας. Κατά τα άλλα μόνο μια λεπτομερής ανάλυση της στάσης των γυναικών απέναντι στις κλίμακες αξιών που διαμορφώνουν το εκλογικό σώμα θα μπορούσε να αναδείξει ποιοτικά κρίσιμες διαφορές για τη γυναικεία πολιτική συμπεριφορά. Εν αναμονή μιας τέτοιας ανάλυσης μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ιδιαιτερότητα της γυναικείας πολιτικής συμπεριφοράς περιγράφεται κυρίως από τη φαινομενική αντιφατικότητα που χαρακτηρίζει τις στάσεις προοτά στις εκλογές. Οι γυναίκες εμφανίζονται ταυτόχρονα συντηρητικότερες ως προς τις σχέσεις τους με την παράδοση (π.χ. το 66,6% των γυναι-

*Ο ΠΑΠΑΣ ΠΕΤΡΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ είναι εκλογολόγος -πολιτικός αναλύτης

Τα δικαιώματα των ανδρών

Όταν πριν από χρόνια διάβαζα το βιβλίο της Ελίζαμπέτ Μπαννίερ «ΧΥ - Ανδρική Ταυτότητα» είχα σκεφτεί ότι πιθανότατα αυτό το βιβλίο θα έπαιζε ένα ρόλο αντίστοιχο με «Το Δεύτερο Φύλο» της Σιμόν ντε Μπουβούρ. Φαντάστικα, δηλαδή, ότι θα αποτελούσε το «Ευαγγέλιο» ενός κινήματος απελευθέρωσης των ανδρών από τις καταπιέσεις και τους περιορισμούς που επιβάλλουν τα κοινωνικά στερεότυπα και οι προκαταλήψεις σχετικά με τα πρότυπα αρρενωπότητας, πρότυπα που ευθύνονται για το συναισθηματικό ακρωτηριασμό και τη δυστυχία εκατομμυρίων ανδρών, όπου Γης, και συνοψίζονται στο περίφημο ολόγαν «οι άνδρες δεν κλαίνε». Ως γνωστόν, από παιδάκια οι άνδρες μαθαίνουν να είναι δυνατοί, επιθετικοί, να μην εκφράζουν τρυφερότητα, σκληροί απέναντι στις γυναίκες, πολυγαμικοί και ανά πάσα στιγμή ικανοί και διαθέσιμοι για σεξ χωρίς συναισθήματα. Είναι βέβαιον ότι η γνωστή φράση της Σιμόν ντε Μπουβούρ ισχύει και για το ανδρικό φύλο: «Δεν γεννιέται κανείς άνδρας, γίνεται» και φυσικά, αν ο ανδρισμός κατασκευάζεται μπορεί και να αλλάξει. Είναι λοιπόν απορίας άξιον, έπειτα από τόσες αλλαγές και ανακατατάξεις που επέφερε το φεμινιστικό κίνημα, πώς δεν υπήρξε ένα αντίστοιχο κίνημα από την πλευρά των ανδρών για την ανατροπή του πατριαρχικού συστήματος που βασίζεται στην ψευδαισθησιολογία της ανδρικής υπεροχής και θέτει την ανδροπρέπεια αντικειμενικό σκοπό και υψίστη αξία. «Για να επαινέσεις έναν άνδρα αρκεί να του πεις πως είναι άνδρας», λέει ο Πιερ Μπουριέ, τονίζοντας την αγωνιώδη προσπάθεια του αρσενικού να σταθεί στο ύψος των περιπέτειών και τη δυστυχία του όταν δεν τα καταφέρει. Ο Γκίντερ Γκρας, στην ερώτησή τι είναι ένας άνδρας, απαντά: «Ένας τόπος οδύνης ... ένα παιχνίδι της τύχης... ένα θέατρο αγωνίας και απελπισίας».



Της ANNAΣ KAPAMANOY*

Τέτοιες δηλώσεις από την πλευρά των ανδρών θα ήταν αδιανόητες πριν από μερικές δεκαετίες. Φαίνεται πως οι γυναίκες, κατακτώντας το ένα μετά το άλλο τα ανδρικά οχυρά, αποσταθεροποίησαν την ανδρική ταυτότητα. Η κρίση είναι δεδομένη. Από τη στιγμή που οι γυναίκες απέδειξαν ότι είναι ικανές να παίξουν άλλους ρόλους εκτός από εκείνους της συζύγου, μητέρας και νοικοκυράς, κανένας πια δεν υποστηρίζει πως ο άνδρας είναι το ισχυρό φύλο. Τα γήπεδα του ποδοσφαίρου και τα πεδία των βίαιων αναμετρήσεων είναι ίσως οι μοναδικοί χώροι όπου η ανδρική υπεροχή δεν αμφισβητείται. Σε όλη τη διάρκεια της ιστορικής διαδρομής της ανθρωπότητας η σχέση κυριαρχίας και εξουσίας του αρσενικού επί του θηλυκού σπρήχτηκε στην ψευδαισθησιολογία ότι οι άνδρες είναι πιο δυνατοί, πιο δημιουργικοί, πιο λογικοί, πιο ικανοί να κυβερνήσουν τον κόσμο. Ουδείς διανοήθηκε να το αμφισβητήσει. Στη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης καροτομήθηκαν όσες γυναίκες τόλμησαν να ζητήσουν ισότητα δικαιωμάτων με τους άνδρες. Το γένος των ανδρών πάντα εκδήλωνε απέχθεια απέναντι στο κίνημα χειραφέτησης των γυναικών και εμπόδιζε την πρόσβασή τους στις επιστήμες, τις τέχνες, την αμειβόμενη εργασία και την πολιτική. Σήμερα, ωστόσο, το φεμινιστικό κίνημα ρίχνει το γάντι στους άνδρες και τους προκαλεί να εξεταστούν και να ανανεωθούν την παρωχημένη ανδρική ταυτότητά τους, έστω και αν αυτό συνεπάγεται διαδικασίες οδυνηρές και μακρόχρονες. Σ' αυτήν την πρόκληση αλλά και πρόσκληση για συμφιλίωση και συντροφικότητα των δύο φύλων υπάρχουν ήδη θετικές ανταποκρίσεις. Τα καλά νέα ήλθαν πρώτα από ΗΠΑ, Βρετανία και Αυστραλία, με την εισαγωγή των ανδρικών σπουδών στα πανεπιστήμια και τη διερεύνηση των βασών που συνεπάγεται η κοινωνικοποίηση των ανδρών. Είναι γνωστό πως υπάρχουν ακόμα φυλές στον πλανήτη που κυριολεκτικά περνούν από βασανιστήρια τα αγόρια προκειμένου να απογαλακτιστούν και να απομακρυνθούν από τα φουστάνια των μαωδών τους. Εδώ και μερικά χρόνια, την πρωτοβουλία των κινήσεων έχουν αναλάβει οι Σκανδιναβοί, με πρώτους και καλύτερους τους Σουηδούς, οι οποίοι έθεσαν ως υψηλή προτεραιότητα της πολιτικής τους την εμπλοκή των ανδρών στην υποστήριξη των φύλων. Για το σκοπό αυτό η κυβέρνηση χρηματοδοτεί προγράμματα σε όλη τη χώρα για την ανάδειξη του ρόλου του πατέρα στην οικογένεια, την καταπολέμηση της ανδρικής βίας, την αξιοποίηση της γονικής άδειας και από τους δύο γονείς, καθώς και την ενθάρρυνση της εισόδου των ανδρών σε επαγγέλματα όπου κυριαρχούν οι γυναίκες. Το 1997, 31% των ατόμων που έκαναν χρήση γονικής άδειας ήταν άνδρες, ενώ στη δεκαετία του 1980 μόνο το 5% των ανδρών έκανε χρήση αυτού του δικαιώματος. Πέραν αυτών, οι εργοδότες είναι υποχρεωμένοι να διευκολύνουν, τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες, για να συνδυάζουν τις επαγγελματικές με τις οικογενειακές υποχρεώσεις τους. Οι Σουηδοί υποστηρίζουν ότι σε μια δημοκρατική κοινωνία θα πρέπει να ενισχυθεί ο ρόλος των ανδρών στην πρόωξη της ισότητας των φύλων. Για πολλούς, στην Ελλάδα αυτά προτάζονταν εξωπραγματικά και εξωγήινα και όπως συνήθως συμβαίνει, οι σύγχρονες εξελίξεις φτάνουν στη χώρα μας με σημαντική καθυστέρηση. Το καλό είναι, βέβαια, ότι φτάνουν!

*Η ANNA KAPAMANOY είναι ευρωβουλευτής του ΠΑΣΟΚ



Από το 1,5 δισ. των ανθρώπων που ζουν με λιγότερες από 500 δρχ. την ημέρα, τα 3/4 είναι γυναίκες

Ενώ οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού και η εργασία τους (μαζί με την πλήρως οικιακή εργασία) συνιστά τα 2/3 των παγκόσμιων εργατοωρών, εξακολουθούν να κατέχουν λιγότερο από 1% του παγκόσμιου πλούτου. Κατά τ' άλλα, το χάσμα μεταξύ των γυναικών καριέρας που τρέχουν στην κούρσα για την κορυφή και των γυναικών του τρίτου κόσμου που εξωθούνται στο περιθώριο συνεχώς αυξάνει.

Τα τελευταία χρόνια μια όχι και τόσο νέα ψευδαίσθηση στοιχειώνει το δυτικό κόσμο: Οι ρόλοι των φύλων τείνουν να αντιστραφούν. Οι γυναίκες είναι οι ισχυρές του παιχνιδιού, απελευθερωμένες, δυναμικές, μορφωμένες. Γεμίζουν τα πανεπιστήμια (ήδη στις ΗΠΑ οι φοιτήτριες είναι περισσότερες από τους φοιτητές), παίζουν στο χρηματιστήριο, στελεχώνουν τις σύγχρονες επιχειρήσεις, όπου εκτιμάται ιδιαίτερα η «επικοινωνιακή» τους ευχέρεια, ενώ αντίθετα ο ανδρικός πληθυσμός πλήττεται από τη συρρίκνωση των χειρωνακτικών επαγγελματιών και η ανδρική ανεργία αυξάνεται. Αντίστοιχα, δημοσιεύονται μελέτες που παρουσιάζουν τα κορίτσια να σημειώνουν μεγαλύτερους βαθμούς από τα αγόρια στο σχολείο (φυσικά μιλάμε πάντα για σχολεία αναπτυγμένων δυτικών κοινωνιών), ενώ το κλισέ της «αντιστροφής των ρόλων» αποθεώνεται όταν γίνεται λόγος για τις ερωτικές σχέσεις: Η γυναίκα κυνηγός, το άγριο θηλυκό που βλέπει τον άντρα ως σεξουαλικό αντικείμενο, η σε μεγάλο βαθμό εικονική «σεξουαλική απελευθέρωση» των γυναικών, αποτελούν βασικές κοινοτοπίες μιας ιδιόμορφης «μετα-φεμινιστικής» παραφιλολογίας.

Δεν είναι μάλιστα λίγες οι «αναγεννημένες» πρώην-φεμινίστριες ή αμφιλεγόμενες εκπρόσωποι του τελευταίου κύματος του «μετα-φεμινισμού», όπως η Καμίλ Πάλια, η Ναόμι Γουλφ και η Σούζαν Φαλόυντι, που λίγο-πολύ θεωρούν ότι οι γυναίκες δεν πλήττονται τόσο από την παραδοσιακή ανδρική καταπίεση όσο από τη νέου τύπου «χειραφέτηση».

Συχνά, τέτοιου τύπου συμπεράσματα στηρίζονται σε υπαρκτά στοιχεία και αντικατοπτρίζουν ορατές αλλαγές στην κοινωνία και στον καταμερισμό εργασίας (π.χ. στη Μεγάλη Βρετανία οι στατιστικές προβλέπουν ότι σε ένα χρόνο οι γυναίκες εργαζόμενες θα υπερβαίνουν τους άντρες, τους οποίους έχουν ήδη εκτοπίσει στον τομέα των υπηρεσιών), όμως παρουσιάζουν μια αλήθεια κολοβή, αποσιωπώντας ή υποβαθμίζοντας άλλες τρανταχτές αλήθειες, που «πουλάνε» λιγότερο, μια και δεν ενσωματώνονται εύκολα σε σίριαλ, διαφημίσεις και άρθρα περιοδικών.

Η αεράτη μπίζνες γούμαν με τη λακ να συγκρατεί το χτένισμά της και τα προφυλακτικά στην ντιζαϊνάτη τσάντα μπορεί να κοσμεί διαφημιστικές απεικονίσεις και κινηματογραφικές περσόνες, σε καμία όμως περίπτωση δεν εκφράζει τη σημερινή κατάσταση των γυναικών:

Η πρόσφατη Σύνοδος των Ηνωμένων Εθνών για θέματα Ισότητας και Ανάπτυξης (Νέα Υόρκη 2000, 5 χρόνια μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες στο Πεκίνο), παρά την καταγραφή θετικών βημάτων για την καταπολέμηση της ανισότητας, έδωσε στοιχεία που μόνο ενθαρρυντικά δεν μπορούν να χαρακτηριστούν:

- Από το 1,5 δισεκατομμύριο των ανθρώπων που ζουν σε έσχατη ένδεια (με λιγότερο από 500 δρχ. την ημέρα) τα 3/4 είναι γυναίκες.
- Σε παγκόσμιο επίπεδο οι εργαζόμενες γυναίκες κερδίζουν κατά μέσο όρο λίγο παραπάνω από το 50% απ' όσα κερδίζουν αντίστοιχα οι άντρες.
- Οι γυναίκες, που ήδη πλήττονται οικονομικά, συνήθως στερούνται την πρόσβα-

ση σε κρίσιμες πηγές που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την κατάστασή τους: Εξακολουθεί να δυσχεραίνεται, νομοθετικά και θεσμικά, η πρόσβασή τους στην ιδιοκτησία γης και στα πιστωτικά συστήματα, ή να αποκλείονται από τους νόμους κληρονομιάς.

• Πρόσφατη στατιστική έρευνα της UNIFEM (το Ταμείο Ανάπτυξης του ΟΗΕ για τις γυναίκες), καταλήγει στα ε-

ξής ποσοτικά και ποιοτικά συμπεράσματα:

- Οι γυναίκες παγκοσμίως είναι πιθανότερο (από τους άντρες):
- Να προσφέρουν άμισθη εργασία. (Εργάζονται μη-αμειβόμενες σε διπλάσιο ποσοστό απ' ό,τι οι άντρες).
- Να καταγράφονται ως «οικονομικά ανενεργές», μολοντί εργάζονται στο πλαίσιο της οικογένειας.

Ποσοστά (%) γυναικών στη απασχόληση

ΧΩΡΕΣ	Εργατική δύναμη		Απασχόληση στη γεωργία		Απασχόληση στη βιομηχανία		Απασχόληση στις υπηρεσίες	
	Γυναίκες (% επί του συνόλου)	Γυναίκες (% επί της γυν. εργ. δύν.)	Γυναίκες (% επί της γυν. εργ. δύν.)	Γυναίκες (% επί της γυν. εργ. δύν.)	Γυναίκες (% επί της γυν. εργ. δύν.)	Γυναίκες (% επί της γυν. εργ. δύν.)	Γυναίκες (% επί της γυν. εργ. δύν.)	
	1980	1998	1980	1998	1980	1998	1980	1998
Αυστρία	41	40	-	8	-	14	-	78
Βέλγιο	34	41	-	-	-	-	-	-
Γαλλία	40	45	7	-	22	-	71	-
Γερμανία	40	42	-	3	-	19	-	79
Δανία	44	46	4	2	16	15	80	83
Βρετανία	39	44	1	1	23	13	76	86
Ιρλανδία	28	34	-	3	-	15	-	79
Ισπανία	28	37	18	6	21	14	60	80
Ιταλία	33	38	16	7	28	22	56	72
Ολλανδία	32	40	-	3	-	10	-	85
Πορτογαλία	39	44	35	16	25	21	40	64
Σουηδία	44	48	3	1	16	12	81	87
Φινλανδία	47	48	12	5	23	14	63	81
Νορβηγία	41	46	6	3	14	10	80	87
Ελλάδα	28	37	-	23	-	13	-	64

ΠΗΓΗ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ILO)
Από την έκθεση του ΟΗΕ «World's Women 2000 Trends & Statistics»

Το σύγχρονο προηλεκτρονικό

Αμοιβές: Κατά μέσον όρο, οι μισές των ανδρών

- Να απασχολούνται σε χαμηλόμισθα επαγγέλματα.
- Να πληρώνονται λιγότερο απ' ό,τι οι άντρες που απασχολούνται στην ίδια εργασία.
- Να έχουν μικρότερο μερίδιο του οικογενειακού εισοδήματος.

Ποιοτικά:

- Οι γυναίκες εξακολουθούν να είναι σε μεγαλύτερο βαθμό υπεύθυνες για την κάλυψη των βασικών αναγκών της οικογένειας.
- Όταν το εισόδημα δεν επαρκεί, οι γυναίκες επωμίζονται το βάρος της αναπλήρωσης του καταβάλλοντας επιπλέον προσπάθειες.

Αν στα παραπάνω συμπεράσματα, προσθέσουμε ανάλογες έρευνες που αφορούν την υγεία, την εκπαίδευση, την πολιτειακή συμμετοχή, την ποιότητα ζωής και τα ανθρώπινα δικαιώματα, η εικόνα χρωματίζεται με ακόμη πιο μελανά χρώματα.

Όλα αυτά είναι αυτονόητα, θα πουν πολλοί, δεν χρειαζόμαστε μελέτες και στατιστικές να αποδεικνύουν κάτι που αρκετοί βιώνουμε ήδη στο πετσί μας. Με την ίδια τερατώδη λογική που λέει ότι «ένας θάνατος είναι τραγωδία, χίλιοι είναι στατιστική», αναλύουμε με ζέση τις σημειολογικές προεκτάσεις του γάμου της Μαντόνα και ξεπερνάμε με αδιαφορία ή ανασχημάτιση αμήχανα τους ώμους μπροστά σε στοιχεία και έρευνες που, αν μη τι άλλο, δείχνουν ότι οι γυναίκες εξακολουθούν να στελεχώνουν τις στρατιές των «κολασμένων» της γης.

Η λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση της οικονομίας» όχι μόνο δεν έχει βελτιώσει τα πράγματα, αλλά αντίθετα οξύνει τις κοινωνικές και οικονομικές αντιθέσεις: Η θεαματική αύξηση του χάσματος πλούσιων και φτωχών έχει τρομακτικό αντίκτυπο στο γυναικείο πληθυσμό. Ο ΟΗΕ παραδέχεται ότι «οι γυναίκες επωμίζονται δυσανάλογα το βάρος από τις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης. Όσο η οικονομία εξαρτάται όλο και περισσότερο από τις διεθνείς αγορές, αυτό συνήθως οδηγεί σε συρρίκνωση των δημοσίων δαπανών και των προγραμματιών κοινωνικής πρόνοιας. Το κόστος διαβίωσης μεταφέρεται στις πλάτες της οικογένειας, και είναι συνήθως η γυναίκα αυτή που θα «πάρει πάνω της» το επιπλέον φορτίο».

Η περσινή Παγκόσμια Πορεία των Γυναικών στις 8 Μαρτίου, στην οποία συμμετείχαν περισσότερες από 3.500 γυναίκες οργανώσεις από 153 χώρες, και συντονιζόταν από την ιδιαίτερα δραστήρια Οργάνωση Γυναικών του Κεμπέκ (federation des femmes du Quebec) επεκτείνει αυτή τη λογική ένα βήμα παραπέρα: Η διακήρυξη της πρωτοβουλίας υποστηρίζει ότι παράλληλα με τις ταξικές, εθνικές και φυλετικές αντιθέσεις, που βαθαίνουν όσο προελαύνει ο νεοφιλελευθερισμός και η παγκοσμιοποίηση, το χάσμα για τις γυναίκες γίνεται ακόμα πιο δυσαναπλήρωτο:

- «Ενώ οι γυναίκες εκπροσωπούν περί-

Η ΖΟΦΕΡΗ ΕΙΚΟΝΑ ΜΕ ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ

- Τα δύο τρίτα των αναλάβητων ενηλίκων είναι γυναίκες.
- Εξακολουθούν να πηγαίνουν περισσότερα αγόρια στο σχολείο, παρά κορίτσια.
- Τα θέματα υγείας των γυναικών συχνά αγνοούνται ή υποβαθμίζονται.
- Οι γυναίκες εξακολουθούν να εκπροσωπούνται ελάχιστα σε θέσεις εξουσίας, ενώ παραμένει ισχνή η παρουσία των γυναικών σε διευθυντικές θέσεις.
- Παρατηρείται απουσία των γυναικών από οικονομικά κέντρα λήψης αποφάσεων, όπου χαράσσονται οικονομικές, νομισματικές και άλλες πολιτικές.
- Εξακολουθεί ο διαχωρισμός των επαγγελματιών κατά φύλο.
- Η βία κατά των γυναικών είναι μια παγκόσμια επιδημία. (Μόλις την περασμένη δεκαετία αναγνωρίστηκε ως έγκλημα πολέμου ο συστηματικός βιασμός των γυναικών σε περίοδο πολεμικής σύρραξης.)
- Οι γυναίκες συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο στον παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας: Αποτελούν τουλάχιστον το 1/3 του ενεργού οικονομικά πληθυσμού, σε όλες τις περιοχές εκτός από τη Βόρεια Αφρική και τη Δυτική Ασία.
- Η αυτο-απασχόληση, η μερική εργασία και οι οικογενειακές επιχειρήσεις με έδρα το σπίτι έχουν διευρύνει τη συμμετοχή των γυναικών στην εργασία, όμως χαρακτηρίζονται από ανασφάλεια, απουσία παροχών και μειωμένα εισοδήματα.
- Περισσότερες γυναίκες απ' ό,τι παλαιότερα εργάζονται κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγικής ηλικίας τους, όμως τα εμπόδια να συνδυαστεί η εργασία με τις οικογενειακές υποχρεώσεις παραμένουν.
- Οι γυναίκες εξακολουθούν να καλύπτουν το κατώτερο φάσμα μιας ήδη «γκετοποιημένης» αγοράς εργασίας, να απασχολούνται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, να έχουν θέσεις με μειωμένη ή ανύπαρκτη εξουσία και να πληρώνονται λιγότερο απ' ό,τι οι άντρες.

που το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού, και η εργασία τους καλύπτει τα 2/3 από τις παγκόσμιες εργατώρες (στον υπολογισμό συμπεριλαμβάνεται και η άμισθη οικιακή εργασία), κερδίζουν μόλις το 1/10 του παγκόσμιου εισοδήματος και κατέχουν μόλις το 1/100 του παγκόσμιου πλούτου».

Το παράδειγμα που παραθέτουν είναι συγκλονιστικό:

- «Ο πρόεδρος της Nike έχει προσωπική περιουσία 4,5 δισ. δολάρια, μαζί με έναν ετήσιο μισθό 1 εκατ. δολαρίων. Μία γυναίκα από την Ινδονησία που εργάζεται για τη Nike σε κάποια από τις δεκάδες εταιρείες που αναλαμβάνουν «υπεργολαβίες» εκ μέρους της, κερδίζει το ισοδύναμο των 360 δολαρίων το χρόνο (λιγότερο από 400 δρχ. την ημέρα).

Για να κερδίσει τον ετήσιο μισθό του προέδρου θα έπρεπε να ζει και να δουλεύει για 15 αιώνες. Ας σημειωθεί ότι μόλις σε εργοστάσια που συνεργάζονται με τη συγκεκριμένη βιομηχανία, απασχολούνται παγκοσμίως 75.000 εργάτες, το 70% των οποίων είναι γυναίκες 17-21 χρόνων».

Ανάλογες συγκρίσεις μπορούν να γίνουν για πολλές άλλες πολυεθνικές, και όχι μόνο εταιρείες, ενώ τα δυσθεώρητα ποσά με τα οποία αμείβονται τα διευθυντικά στελέχη (ως επί το πλείστον άντρες) έρχονται σε δραματική αντίθεση με τους μισθούς πείνας και εξαθλίωσης του κατώτερου, ως επί το πλείστον γυναικείου, εργατικού δυναμικού.

Τέτοιες λιγνιώδεις διαφορές (και δεν είναι ανάγκη να πάμε τόσο μακριά για να τις βρούμε) δεν συνιστούν απλώς την πεμπουσία των διακρίσεων κατά των γυναικών, αλλά καταδεικνύουν αδιάφευστα ότι το ζήτημα της γυναικείας καταπίεσης παραμένει σε μεγάλο βαθμό και ταξικό πρόβλημα.

Είναι αλήθεια ότι, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο, γίνονται βήματα για την εξάλειψη των διακρίσεων μεταξύ των

φύλων και των τρομακτικών κοινωνικών ανισοτήτων: Οι περισσότερες χώρες του κόσμου (εκτός από 26) έχουν προσυπογράψει τη Σύμβαση του ΟΗΕ για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, καθιστώντας την την πιο «πολυψηφισμένη» (τουλάχιστον επί χάρτου) σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σύμφωνα με αυτή, τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να υιοθετούν πολιτικά, νομικά και θεσμικά πλαίσια που εξασφαλίζουν την πλήρη ισότητα των φύλων (στην απασχόληση, την εκπαίδευση, την ασφάλιση, τη συμμετοχή, την περίθαλψη κ.λπ.). Η τήρηση των κανόνων επιβλέπεται από την αντίστοιχη επιτροπή του ΟΗΕ (γνωστή με τα αρχικά CEDAW). Κάθε χρόνο γίνονται απολογισμοί για τις ανάλογες «πλατφόρμες δράσης», ενώ έχει δοθεί ιδιαίτερο βάρος σε χρηματοπιστωτικά προγράμματα που βοηθούν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα και απευθύνονται κυρίως σε γυναίκες της υπαίθρου και σε οικονομικά πληττόμενα στρώματα.

Όμως, παρά τις επιμέρους βελτιώσεις, η οικονομική και κοινωνική κατάσταση των γυναικών συνεχίζει να είναι δυσχερής, κυρίως αν ιδωθεί στο πλαίσιο των ενρύτερων ανισοτήτων. Πληθαίνουν μάλιστα οι επικριτικές φωνές, που μιλάνε τόσο για επαρκέστερη και δικαιότερη χρηματοδότηση

όσο και για δημοκρατικό έλεγχο και διαφάνεια των προγραμμάτων «στήριξης»: Για παράδειγμα, χρηματοπιστωτικά προγράμματα που στόχευαν στην «ανακούφιση» των γυναικών σε φτωχές χώρες της Αφρικής και της Ασίας, συχνά τα καρπώνονταν όλοι οι άλλοι εκτός από τις άμεσα δικαιούχες.

Μία άλλη λιγότερο ακουσμένη κριτική είναι ότι ανάλογα προγράμματα «ευνοϊκών δανείων» (που προωθούνται από οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ και η Παγκόσμια Τράπεζα, σε συνεργασία με ιδιώτες) δίνουν περισσότερη δύναμη στον

Αμισθη εργασία: διπλάσια ποσοστά απ' ό,τι οι άνδρες

«ευεργέτη» παρά στις «ευεργετούμενες», μια και δεν απευθύνονται ουσιαστικά στο πρόβλημα της ανισότητας και τις πραγματικές του αιτίες. Τελικά τα «μικροδάνεια» που έχουν στόχο γυναίκες, τα οποία πολλοί νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι έσπευσαν να τα χαιρετίσουν ως άξιους αντικαταστάτες του κράτους πρόνοιας, συχνά δημιουργούν περισσότερα προβλήματα απ' όσα λύνουν, καθώς εναρμονίζονται άριστα με τις περικοπές των κοινωνικών δαπανών και μπορεί να έχουν εξίσου ολέθριες για το δανειζόμενο επιπτώσεις όσο και τα γνωστά μας «καταναλωτικά δάνεια»: Τρανταχτό παράδειγμα, η «Τράπεζα των Φτωχών», η Grameen Bank του Μπαγκλαντές, που απευθύνεται κυρίως στον αποκλεισμένο γυναικείο πληθυσμό: Έρευνες έδειξαν ότι 8 χρόνια μετά την ίδρυσή της, το 55% των δανειζόμενων δεν ήταν καν σε θέση να καλύψει τις άμεσες βιοτικές του ανάγκες. Οι περισσότερες γυναίκες δανειζόταν για να έχουν να φάνε και όχι για να επενδύσουν σε μικρές επιχειρήσεις. Η τράπεζα επιβιώνει κυρίως χάρη σε ξένες επιχορηγήσεις, ενώ έχει γίνει κριτική στις μάλλον παράλογες προϋποθέσεις που θέτει πλέον προς τους δανειστές: Είναι μάλλον περίεργο η τράπεζα που ισχυρίζεται ότι δανείζει στους «φτωχότερους των φτωχών» (σύμφωνα με τη διάσημη ρήση της Μητέρας Τερέζας), να απαιτεί οι δανειζόμενες γυναίκες να έχουν ιδιόκτητη στέγη.

Πέρα από την καλόπιστη ή όχι κριτική προς ανάλογα προγράμματα «υποστήριξης της γυναικείας πρωτοβουλίας», είναι μάλλον εμφανές ότι το πρόβλημα κάθε είδους ανισότητας, όχι μόνο αυτής μεταξύ γυναικών και αντρών, δεν λύνεται απλώς με διακηρυκτικές αρχές και θεωρητικές πλατφόρμες, ούτε αρκούν κάποιες «ανακουφιστικές λύσεις», ιδιαίτερα όταν είναι μερικές, συμπληρωματικές και επαφίενται στον αμφιλεγόμενο «ανθρωπισμό» υπερεθνικών οργανισμών που διατηρούν στενούς δεσμούς με την επιχειρηματική και ιδιωτική πρωτοβουλία.

Παρά τις τεράστιες αλλαγές που συντελούνται στην εργασία, την οικονομία και την κοινωνική οργάνωση, η ακριβώς εξαιτίας τους, το γυναικείο φύλο παραμένει σε μεγάλο βαθμό το σύγχρονο προλεταριάτο. Η υπόθεση της γυναικείας απελευθέρωσης όχι μόνο δεν είναι ξεπερασμένη, αλλά προβάλλει ακόμα πιο επιτακτική σήμερα, ενώ συνδέεται όλο και πιο ξεκάθαρα με το αίτημα για απελευθέρωση του ανθρώπου από κάθε εκμεταλλευτικό καταναγκασμό.

Αν η «κοσμοϊστορική ήττα του γυναικείου φύλου» (για να θυμηθούμε μια θρυλική ρήση), συμπίπτει με την ανατροπή της μητριαρχίας και την εμφάνιση της ατομικής ιδιοκτησίας, η εξέιση κοσμοϊστορική νίκη του δεν θα έρθει από κάποια επιστροφή στις ρίζες, αλλά από μια συνολική απελευθερωτική προσπάθεια των κατεξοχόν δημιουργών του πλούτου.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΟΛΙΤΗ



Η πατριαρχική δομή της γλώσσας: Πώς να ανατρέψουμε τα στερεότυπα

*«Αν τα υποκείμενα είναι διαφορετικού γένους, τότε το κατηγορούμενο εκφέρεται στο επικρατέστερο γένος. Και επικρατέστερο γένος είναι το αρσενικό»
(Αχιλλέας Τζάρτζανος, Νεοελληνική Σύνταξις)*

Δον Κιχώτες της γλωσσικής ακρίβειας, ως επί το πλείστον αγγλόφωνοι, ξιφουλκούν ενάντια στους ανεμόμυλους της πατριαρχίας, προσπαθώντας να απελευθερώσουν τη γλώσσα από την πανταχού παρούσα αρσενική σφραγίδα.

Μπορεί αυτή η εκστρατεία «αποχαρκτηρισμού» της γλώσσας από τα πατριαρχικά στερεότυπα να βοηθήσει τη γυναικεία υπόθεση;

Το ότι στην Αμερική λένε πλέον «αφροαμερικανός» αντί για το υποτιμητικό «νέγρος» δεν σημαίνει ότι η κοινωνία τους έχει πάψει να είναι ρατσιστική, ανάλογα το εγχείρημα της «μη σεξιστικής γλώσσας» δεν καταργεί αυτόματα τις διακρίσεις μεταξύ φύλων, τουλάχιστον όμως κινείται σε αυτή την κατεύθυνση.

«Φέρσου σαν κυρία», «Μην κάνεις σαν γυναικούλα», «Δεν είναι αντρίκια πράγματα αυτά», «Στο στρατό γίνεσαι άντρας», «Θηλυκό μυαλό», «Αντρικό φιλότιμο».

Πόσες φορές έχουμε χρησιμοποιήσει ανάλογες εκφράσεις, χωρίς δεύτερη σκέψη; Πώς θα απαντούσαμε στην παρατήρηση ότι οι παραπάνω χαρακτηρισμοί αναπαράγουν ξεπερασμένα και αντιδραστικά σεξιστικά στερεότυπα ή, ακόμα χειρότερα, ότι έτσι συναινούμε έμμεσα στην ιδεολογία της ανισότητας;

Το πιθανότερο είναι να αντιπαρέλθουμε τέτοιου τύπου γλωσσικές υποδείξεις ως σχολαστικές ή, ακόμα χειρότερα, να τις αποδώσουμε σε «πρωρωμένες φρενίστριες» (ιδιαίτερα αν η παρατήρηση γίνει από γυναίκα σε άντρα).

Οι περισσότεροι (ας μην προσθέσουμε και το «περισσότερες») από εμάς είμαστε σε τέτοιο βαθμό συμφιλωμένοι με την πατριαρχική δομή της γλώσσας που τη θεωρούμε αδιαχώριστη και σύμφυτη με το λόγο της καθημερινότητας. Για παράδειγμα, η γραμματική κυριαρχία του αρσενικού γένους επί εμφύχων είναι τόσο βαθιά ριζωμένη στη γλωσσική δομή, που μας φαίνεται κουραστικό, αν όχι αδιανόητο, να προσθέτουμε κάθε φορά και το θηλυκό γένος όταν αναφερόμαστε στο σύνολο του πληθυσμού. Ο θεατρνίστικος χαιρετισμός «κυρίες και κύριοι», το κομματικό «συντρόφισσες και σύντροφοι» ή το τόσο πολιτικάντικο «Ελληνίδες και Έλληνες» μπορεί να ταιριάζουν στα προεκλογικά μπαλκόνια και στις αίθουσες συνελεύσεων, σπάνια όμως θα τα δούμε στις σελίδες του Τύπου ή στις σχολικές εκθέσεις. Στο γραπτό λόγο το σύνολο είναι σχεδόν πάντοτε γένους αρσενικού: «οι φοιτητές», «οι Έλληνες», «οι επιστήμονες» και πάει λέγοντας.

Μας είναι μάλιστα δύσκολο να συμφιλιωθούμε με προτάσεις του τύπου «Καθεμί/καθénas ανάλογα με τα δικαιώματά της/του», θεωρώντας τις ανοικτόμητες

και ακαλαίσθητες. Συνήθως δυσφορούμε ή συγκρατούμε ένα ειρωνικό γέλακι όταν μία πρόταση παραθέτει και τα δύο γένη με τη συνήθη διαχωριστική παύλα και θεωρούμε ότι αυτές οι επεξηγήσεις κρύβουν κάτι το συμπλεγματικό. Είναι όμως έτσι; Στο εξωτερικό, και ιδιαίτερα σε προ-

Ομιλείτε -γράφετε την... ισότητα



κάνενα.

Ιδιαίτερα στις αγγλόφωνες χώρες υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία για το θέμα της «ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας», κυκλοφορούν εγχειρίδια «μη σεξιστικού λεξιλογίου», ενώ τα πανεπιστήμια δίνουν ιδιαίτερο βάρος στην καθιέρωση ορολογίας που δεν θα κάνει διακρίσεις μεταξύ αντρών και γυναικών. Υπάρχουν αρκετές μελέτες, ιστορικές και γλωσσολογικές, για το πώς η σημασία των λέξεων «άντρας» και «άνθρωπος» υπήρξε κατά καιρούς ταυτόσημη στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες: man, homme, uomo, hombre, man. Πολλές φορές η χρήση του αρσενικού γένους δεν εμπειρεύει απλώς το θηλυκό, αλλά παρέπεμπε στην ιδέα ότι ο άνθρωπος είναι αυτόματα και γένους αρσενικού: Όταν, για παράδειγμα, ο **Τόμας Τζέφερσον** στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας είπε το περιβόητο «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι», χρησιμοποιώντας τη λέξη «men», είναι αμφίβολο κατά πόσο είχε στο μυαλό του τις γυναίκες ή τους μαύρους που αποκλείονταν εκ γενετής από αυτή την ισότητα. Εφόσον μάλιστα οι γυναίκες στερούνταν δικαιώματος ψήφου, είναι μάλλον απίθανο στην περιήχητη ρήση «οι κυβερνήσεις εγκαθιδρύονται μεταξύ ανδρών και αντλούν τη δύναμή τους από τους κυβερνώμενους», να χρησιμοποιούσε τη λέξη «men» με την περιεκτική σημασία της.

Δεν είναι λίγοι σήμερα αυτοί που θεωρούν ότι η γλώσσα πρέπει να αλλάξει, έστω και με κάποιες τεχνητές μετατροπές, για να μην αντανάκλα διακρίσεις που οι δημοκρατικές κοινωνίες αγωνίζονται να εξαλείψουν. Για παράδειγμα, σε ιστοσελίδα του Harvard δίνονται πρακτικές οδηγίες για την αποφυγή των σεξιστικών προκαταλήψεων όπως οι παρακάτω:

«Όταν αναφέρεστε σε κάποια γυναίκα, περιγράψτε την όπως θα περιγράφατε έναν άντρα σε ανάλογη θέση: π.χ. το «Μάργκαρετ Θάτσερ» είναι ισοδύναμο

«**Ε**άν υπάρχει ζήτημα κοινωνικών, ζήτημα αφορών εις την πρόοδο της ανθρωπότητας, υπάρχει αναντιρρήτως και γυναικείον τοιούτο», έγραφε η **Καλλιρρόη Παρρέν** το 1887, υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ των γυναικείων και των άλλων κοινωνικών ζητημάτων. Μία αντίληψη που πρωτοεμφράστηκε σε δύσκολες για τις γυναίκες περιόδους και, όπως είναι φυσικό, άφησε το στίγμα της σε πολλά από τα επόμενα φεμινιστικά κινήματα.

Ξεκινώντας από αυτή την αφετηρία οι φεμινιστικές οργανώσεις έχουν φτάσει να διεκδικούν μια καλύτερη θέση για τη γυναίκα μέσα από πολυποικίλες και πολλές φορές αντιφατικές θεωρήσεις και πρακτικές. Προσπερνώντας τις επιμέρους διαφορές που υπάρχουν μεταξύ διαφορετικών ομάδων, εμείς θα εστιάσουμε στις γενικότερες κατευθύνσεις και τις ιδεολογικές παραμέτρους πάνω στις οποίες στηρίχθηκαν τα περισσότερα φεμινιστικά κινήματα του αιώνα που πέρασε.

Φιλελεύθερος φεμινισμός

Προμνύτωρ της τάσης αυτής ήταν η γνωστή Γαλλίδα συγγραφέας **Simone de Beauvoir**. Στο βιβλίο της το «Δεύτερο Φύλο», η de Beauvoir υποστηρίζει ότι η γυναίκα θα κατακτήσει την ισότητα με τον άνδρα όταν ξεπεράσει την «υπανάπτυκτη κατάσταση εμμένειας», όπου την έχει καταδικάσει η ανατομία και η ψυχολογία της. Όταν δηλαδή οι γυναίκες αρνηθούν την ταυτότητά τους με τη νομοτελειακή φύση και προσαρμοστούν στο αρσενικό πρότυπο ανθρώπινης ύπαρξης και κουλτούρας.

Ο φιλελεύθερος φεμινισμός έχει ως βασικό συστατικό της ελευθερίας την ίση συμμετοχή στον κόσμο της οικονομικής παραγωγικότητας. Για να επιτευχθεί όμως αυτό οι γυναίκες θα πρέπει να υιοθετήσουν τα παραδοσιακά ανδρικά χαρακτηριστικά της ορθολογικότητας, της καταπίεσης, της συναισθηματικότητας και της αναγκαιότητας για κυριαρχία. Πρόκειται δηλαδή για μια απορρόφηση των γυναικών από το ανδρικό πρότυπο του ανθρώπου και του πολίτη.

Σε αυτή την κουλτούρα ο άνδρας είναι ο γεννήτορας και ο αρχικός δημιουργός, ενώ η σύγκρουση μεταξύ των δύο φύλων απλώς θα διαλυθεί όταν η γυναίκα ξεπεράσει το βασίλειο της αναγκαιότητας. Για τις φιλελεύθερες φεμινίστριες ο παραδοσιακός δυτικός δυϊσμός, που θέλει τη φύση να είναι σε αντιπαράθεση με τον πολιτισμό και τα δύο φύλα να αποτελούν δύο αντιθετικούς πόλους, δεν έχει τίποτα το επιλήψιμο. Αυτό που έχει σημασία εδώ είναι η οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας ως μόνη διέξοδος για την ισότητα, χωρίς όμως να κρίνετε καθόλου η δομή και ο τρόπος λειτουργίας που επιβάλλει το συγκεκριμένο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον.

Ριζοσπαστικός φεμινισμός

Ο πολιτισμικός φεμινισμός, όπως εναλλακτικά ονομάστηκε, απορρίπτει συνολικά την αρσενικότητα της κουλτούρας.

Το θεωρητικό οπλοστάσιο του φεμινισμού

Σύμφωνα με αυτή την άποψη οι κυρίαρχες μορφές της δυτικής κουλτούρας κατασκευάστηκαν «μέσω του ελέγχου, του αποκλεισμού και της υποβάθμισης του φυσικού και του θηλυκού». Οι ριζοσπάστριες φεμινίστριες συνδέουν την αρσενική ταυτότητα με την επιθετικότητα ενάντια των άλλων συνανθρώπων, ιδιαίτερα ενάντια των γυναικών, και της φύσης. Επομένως το πραγματικό καθήκον του κινήματος απελευθέρωσης των γυναικών δεν είναι η ίση συμμετοχή ή η απορρόφηση από την υπάρχουσα κουλτούρα, αλλά η ανατροπή, η αντίσταση και η αντικατάστασή της.

Η πολιτισμική φεμινίστρια πιστεύει ότι οι γυναίκες μπορούν να δημιουργήσουν μια νέα βελτιωμένη κουλτούρα βασισμένη στο θηλυκό φυσικό νόμο. Σύμφωνα με αυτή την τάση υπάρχουν ορισμένες αναπόσπαστες θηλυκές αρχές, τις οποίες οι γυναίκες μπορούν να γνωρίσουν και να ενσωματώσουν στη δημιουργία μιας γυναικείας κουλτούρας. Η «εμφυτη» ικανότητα των γυναικών για συνεργασία, η αυξημένη οικολογική ευαισθησία και η φιλειρηνική της φύση είναι μόνο μερικές από τις θηλυκές αρχές. Εδώ το συνώνυμο της ελευθερίας δεν είναι η η υπέρβαση των φυσικών νόμων, αλλά αντίθετα η αναγνώριση της αναγκαιότητας, η αποδοχή του φυσικού νόμου και ο σεβασμός προς αυτόν.

Στο ριζοσπαστικό φεμινισμό η κυριαρχία της αρσενικής κουλτούρας θεωρείται προβληματική, ενώ υποστηρίζεται ότι η ασυνέχεια, η απόσταση και η αντίθεση προς τη φύση έχει βλάψει τους άνδρες και έχει διαστρεβλώσει την αντίληψή τους για τα πράγματα. Μια άποψη που παρ' όλη την αντίθεσή της με τα προηγούμενα συνεχίζει να λειτουργεί κάτω από τον παραμορφωτικό καθρέπτη του δυϊσμού αποκλείοντας την ενότητα και τη συνεργασία μεταξύ των φύλων και φτάνοντας από τον αντίθετο δρόμο στην ίδια υπερβολική πόλωση με το φιλελεύθερο φεμινισμό.

Κοινωνικός φεμινισμός

Η έμφαση εδώ δεν δίνεται στη βιολογία ούτε αναγνωρίζεται κάποιο πρότυπο για επιβεβαίωση. Οι φεμινίστριες αυτές δεν

θεωρούν τον άνδρα αμετάβλητο ή τα φύλα καθορισμένα από τη σχέση τους με τη φύση ή στη σχέση μεταξύ τους. Το πρωταρχικό καθήκον στον κοινωνικό φεμινισμό είναι η αναγνώριση ότι δεν είναι μόνο η γυναίκα που στο πρόσωπό της εκφράζονται όλες οι μορφές καταπίεσης (σύμφωνα με τον πολιτισμικό φεμινισμό), είναι η σχέση του φύλου με την κοινωνική τάξη και τη φυλή που κινεί τα νήματα.

Στα κινήματα που έχουν αυτή τη γραμμική πλεύση οι γυναίκες δεν αποτελούν το πρότυπο για μια καλύτερη σχέση με τη φύση, γιατί είναι επίσης προϊόντα της πατριαρχίας και έχουν διαμορφώσει τις στάσεις και την ταυτότητά τους μέσα σ' αυτήν. Ούτε είναι μόνο οι αρσενικές μορφές κυριαρχίας αυτές που επηρεάζουν την κουλτούρα ενός τόπου. Το ζητούμενο εδώ είναι μάλλον η οικοδόμηση μιας λιγότερο αντιθετικής πολιτισμικής πραγματικότητας, μιας κουλτούρας που θα στηρίζεται στη συνεργασία και τον αμοιβαίο σεβασμό των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων παρά στην επικράτηση του ενός ή του άλλου φύλου ως αρχηγού.

Οικοφεμινισμός

Το κοινό όραμα των οικοφεμινιστριών είναι μια κοινωνία που θα υπερβαίνει το милитарισμό, την ιεραρχία και την καταστροφή της φύσης. Για τις φεμινίστριες αυτές η σημερινή παγκόσμια κρίση είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ιδεολογιών, όπως του ρατσισμού, του σεξισμού, των ταξικών διαιρέσεων και του ιμπεριαλισμού. Παράγοντες που με τον ένα τρόπο ή τον άλλο ευθύνονται για τα περισσότερα κοινωνικά προβλήματα στις σύγχρονες κοινωνίες.

Η αρχική θεώρηση του οικοφεμινισμού έδειχνε να απαιτεί μια συνολική αλλαγή στον τρόπο σκέψης και πράξης του ανθρώπου, χωρίς να ξεχωρίζει τα οικολογικά από τα κοινωνικά ή τα πολιτικά προβλήματα, ενώ ο μεγάλος αντίπαλος και ο εχθρός είναι η ίδια η δυτική κοινωνία, που όχι μόνο καταπιέζει τις γυναίκες αλλά συγχρόνως καταστρέφει και το φυσικό περιβάλλον.

Για όσες υποστηρίζουν αυτό το είδος φεμινισμού η άμεση σχέση της γυναίκας με τη φύση θεωρείται δεδομένη, ενώ δεν λείπουν και οι υπερβολές όπου λατρεύεται η γη σαν θεά.

Παρ' όλες όμως τις καλές του προθέσεις ο οικοφεμινισμός δεν αποτελεί πια παρά την επίφαση ενός κινήματος, μια και στους κόλπους του δεν υπάρχει καμία συνοχή. Κάτω από αυτόν τον τίτλο υπάρχουν τάσεις που λίγο ως πολύ δανείζονται τις θέσεις τους από τα φεμινιστικά ρεύματα που έχουμε αναφέρει παραπάνω, δημιουργώντας μια αντιφατική κατάσταση που τελικά δεν έχει καμία σχέση με τις αρχικές διαθέσεις. Σήμερα ο οικοφεμινισμός δεν υπάρχει παρά σαν μια ομπρέλα που καλύπτει μια πληθώρα πολύμορφων και συχνά ιδεολογικά αντίπαλων κινήματων, με μόνο κοινό στοιχείο την επιθυμία για την προστασία της φύσης.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΥ

του «Μιχαήλ Γκορμπασόφ», όμως το «Μάγκι Θάτσερ» ή το «κυρία Θάτσερ» δεν είναι.

Ποτέ μη χρησιμοποιείτε εκφράσεις της καθομιλουμένης, όπως «κλαίει σαν γυναίκο» ή «αυτό είναι αντρική δουλειά».

Να αποφεύγετε την αναφορά σε στερεότυπα που βασίζονται στο φύλο (π.χ. «γυναικεία διαίσθηση») σαν να πρόκειται για αυταπόδεικτα γεγονότα. Μπορεί να προσβάλετε το ακροατήριό σας ή να διακινδυνεύσετε το κύρος σας.

Βέβαια, ορισμένα στερεότυπα βασισμένα στο φύλο είναι ριζωμένα στη γλώσσα και δεν μπορούν να αλλάξουν διά μιας. Όμως, όσο μπορείτε, να αποφεύγετε τους όρους που συνδέουν επαγγέλματα με το γένος».

Οι πρακτικές λύσεις που προτείνονται για «μη σεξιστική γλώσσα» κυμαίνονται από απλές γραμματικές και συντακτικές αλλαγές (π.χ. προτίμηση της παθητικής φωνής, του πληθυντικού αριθμού ή περιφραστικές εκφράσεις) και φτάνουν σε λιγότερο εύρηστες παρατακτικές προτάσεις ή σε γλωσσοπλαστικές λύσεις που αναφέρονται εξίσου σε αρσενικό και θηλυκό. Για παράδειγμα, αντί να πούμε «Ο

συγγραφέας πρέπει να έχει υπόψη του τον αναγνώστη», όπου μπορεί να θεωρηθεί ότι ο συγγραφέας είναι εξ ορισμού άντρας, προτείνεται ο λιγότερο φορτισμένος πληθυντικός «οι συγγραφείς», ή το γνωστό «ο/η συγγραφέας ...» κ.λπ.

Ανάλογα παραδείγματα και υποδείξεις διανέμονται πλέον σε πάρα πολλά πανεπιστήμια, ενώ τα περισσότερα από αυτά αντλούνται από το ιστορικό πλέον βιβλίο των Miller & Swift «The Handbook of Non-Sexist Writing» (Λονδίνο, «Women's Press» 1980, Νέα Υόρκη, «Lippincott» 1988).

Θα πει κανείς ότι όλα αυτά μάς είναι λίγο-πολύ ξένα και ανοίκεια. Εξάλλου εμάς (των Ελλήνων, οι Ελληνίδες εννοούνται) ποτέ δεν ίδρωσε τ' αντί μας με τέτοια γλωσσικά τετρίπια. Αφήνοντας κατά μέρος τους πολιτικά ορθούς γλωσσικούς ακροβατισμούς αρκούμαστε στα δικά μας σεξιστικά μινιελίκια και τα πατροπαράδοτα (στην κυριολεξία)

στερεότυπα, χωρίς κανείς να θίγεται ιδιαίτερα ή τουλάχιστον να το δείχνει. Ακόμα και εκείνο το ανεκδιήγητο «έχει ένα παιδί και δύο κορίτσια» που λένε ακόμα στα χωριά το πολύ πολύ να το θεωρήσουμε ένα άγαρμπο αστείο, ενώ παρόμοιοι γλωσσικοί χαριεντισμοί και γηπεδικές

εκφράσεις (όπου οι μάνες έχουν την τιμητική τους) θεωρούνται στη χειρότερη περίπτωση «σχήματα λόγου».

Όπως η Ιστορία γράφεται από τους νικητές, δεν θα ήταν άτοπο να πούμε ότι η γλώσσα διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τους κυρίαρχους κάθε εποχής. Δεν είναι ανάγκη να είναι κανείς γλωσσολόγος για να καταλάβει ότι η ομιλία μας είναι «φορτωμένη» από συμβολισμούς και κλισέ που αντανakλούν ιστορικές διακρίσεις όχι μόνο μεταξύ των φύλων, αλλά και μεταξύ εθνών, φυλών, τάξεων, ακόμα και ηλικιακών ομάδων.

Είναι θεμιτό να επεμβαίνει κανείς στο

γλωσσικό ιστό προσπαθώντας να καταπολεμήσει τις σεξιστικές –και όχι μόνο– προκαταλήψεις ή πρέπει να αφήσουμε τα πράγματα να ακολουθήσουν τη «φυσιολογική» ροή τους;

Η απάντηση δεν μπορεί να είναι μονοσήμαντη. Όσο η κοινωνία αλλάζει, και στο βαθμό που επιθυμούμε να την αλλάξουμε, τόσο γίνεται επιτακτικότερη η ανάγκη να αλλάξει η γλώσσα, να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες. Βέβαια μια γλώσσα λιγότερο «πατριαρχική» ή λιγότερο «εξουσιαστική» δεν λύνει από μόνη της το πρόβλημα της ανισότητας, ούτε οι γλωσσικές αλλαγές συμπίπτουν με τις αλλαγές που γίνονται στα χρονικά πλαίσια μιας γενιάς. Η σχέση μας με τη γλώσσα είναι κατ' εξοχήν διαλεκτική, σχέση αλληλοκαθορισμού και αλληλεπίδρασης, και δεν εξαντλείται με μερικές ρυθμιστικές διατάξεις.

Ωστόσο μεταρρυθμιστικές προσπάθειες και μελέτες δεν μπορούν να διαγραφούν μονοκοντυλιά ως «κανονιστικές» ή «τεχνητές», στο βαθμό που ανανακλούν ένα ώριμο αίτημα των καιρών.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΟΛΙΤΗ



**Οι γυναίκες, η νέα
τεχνολογία και το
«σύνδρομο της Μπάρμπι»**

Και πάλι στη γωνία;

«**Τ**α μαθηματικά είναι δύσκολα» (Math is hard). Η παραπάνω είναι μία από τις πιο διάσημες φράσεις που έλεγε η ομιλούσα κούκλα Μπάρμπι σε μια γενιά κοριτσιών που μεγάλωσαν με την ιδέα πως θα έπρεπε να φοβούνται τα μαθηματικά και τις επιστήμες. Ασφαλώς, ο σύγχρονος (μερικός, έστω) αποκλεισμός των γυναικών

από τις νέες τεχνολογίες, το ηλεκτρονικό εμπόριο και το Ιντερνετ δεν οφείλεται μόνο στη συνέχιση του πατροπαράδοτου «συνδρόμου της Μπάρμπι», όπως υποστηρίζει μια μερίδα του διεθνούς Τύπου. Οι νέες μελέτες δείχνουν πως και οι σημερινές γενιές κοριτσιών δεν διαθέτουν τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις και δεν έχουν πρόσβαση στις υψηλά αμειβόμενες εργασίες που σχετίζονται με τομείς της νέας οικονομίας. Σύμφωνα με τις στατιστικές έρευνες της εταιρείας Gallup, μόνο το 17% των κοριτσιών στις ΗΠΑ δίνουν εξετάσεις στο μάθημα της πληροφορικής. Οι γυναίκες συμμετέχουν λιγότερο από 20% στα επαγγελματικά που συνδέονται με την πληροφορική και τις νέες τεχνολογίες και τα νούμερα αυτά συνεχώς μειώνονται. Στα ελληνικά περιοδικά πληροφορικής, αλλά και στα σχετικά τεχνολογικά ένθετα στις εφημερίδες, το ποσοστό των γυναικών αρθρογράφων είναι μικρότερο του 4%.

Σε όλα τα μεγάλα κέντρα της νέας οικονομίας (ΗΠΑ, Ε.Ε., Ιαπωνία) μόνο το 11% των μηχανικών ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι γυναίκες.

Και όπως προβλέπεται, η άνοδος των επαγγελματιών που σχετίζονται με τομείς υψηλής τεχνολογίας θα ανοίξει ακόμα την ψαλίδα σε βάρος των γυναικών, ιδιαίτερα στις υψηλόμισθες διευθυντικές θέσεις.

Βέβαια, υπάρχουν εξαιρέσεις. Για παράδειγμα, η **Μαρία Μαροσέντ-Μάρτιν**, μία από τις πιο πετυχημένες επαγγελματίες στο χώρο των νέων τεχνολογιών, η οποία είναι αντιπρόεδρος στον τεχνολογικό κολοσσό Intel, τη μεγαλύτερη εταιρεία παραγωγής επεξεργαστών. Η πιο ξακουστή γυναίκα που σχετίζεται με ιδιαίτερο τρόπο με τις τεχνολογίες αιχμής φυσικά είναι η κυρία Γκέιτς, του φιλανθρωπικού ιδρύματος Μπιλ και Μελίνα Γκέιτς. Μεγάλη μορφή στο χώρο της ηλεκτρονικής ψυχαγωγίας παραμένει η σχεδιάστρια και συγγραφέας παιχνιδιών **Roberta Williams**. Η κυρία Williams θεωρείται υπεύθυνη για το γεγονός ότι σήμερα τα PC κατέχουν το υψηλότερο ποσοστό της αγοράς των βίντεο γκέιμς. Το «Kings Quest» (της εταιρείας του συζύγου της Sierra On Line για τον IBM PCjr του 1982) θεωρείται το παιχνίδι που βοήθησε την IBM να εισβάλει και να ηγεμονεύσει στο χώρο των οικιακών υπολογιστών. Επίσης δικό της παιδί είναι και το εντυπωσιακό ηλεκτρονικό παιχνίδι «Phantasmagoria», που εμφανίστηκε το 1995, χρησιμοποιώντας για πρώτη φορά ζωντανούς ηθοποιούς και που άνοιξε το

δρόμο για τις περιφημες interactive movies.

Οι παραπάνω τρανταχτές εξαιρέσεις, καθώς και η περιρρέουσα φιλολογία για την ορμητική επέλαση των γυναικών στο στίβο της νέας τεχνολογίας δεν αλλάζουν τη γενική τάση, σύμφωνα με την οποία ο αποκλεισμός συνυπάρχει με την όλο και πιο στενή ειδίκευση και τη σταδιακή υποβάθμιση της γυναικείας εργασίας.

Στην πραγματικότητα, στην πολύπλοκη και διαρκώς ανασυγκροτούμενη ιεραρχία των εταιρειών της Σίλικον Βάλεϊ, του Σιάτλ ή του Λονδίνου, αλλά και των λιγότερο διάσημων μητροπόλεων και κωμοπόλεων του ψηφιακού κόσμου, οι γυναίκες

στο νέο αιώνα θα αποτελούν είδος προς εξαφάνιση. Το ίδιο πρόκειται να συμβεί και με την επιστημονική κοινότητα της νέας τεχνολογίας: Σύμφωνα με έρευνα του MIT για την πληροφορική στις ΗΠΑ, στις αρχές της περασμένης δεκαετίας, μόλις το 13% των διδακτορικών γίνονταν από γυναίκες, ενώ οι καθηγήτριες πληροφορικής αποτελούσαν μόλις το 7,8% του διδακτικού προσωπικού. Το ποσοστό των γυναικών που σπουδάζουν πληροφορική, παρατηρεί η ίδια έρευνα, είτε αυξάνεται με υπερβολικά αργούς ρυθμούς είτε σε ορισμένες περιπτώσεις μειώνεται. Το συμπέρασμα της έκθεσης, πέρα από τα ηθικά ζητήματα που εγείρει η μειωμένη συμμετοχή

των γυναικών στην τεχνολογική εκπαίδευση, είναι ότι σε λίγο καιρό οι ΗΠΑ, και όχι μόνο, θα έχουν έλλειψη από εξειδικευμένο προσωπικό προγραμματιστών και επιστημόνων, εκτός και αν αυξηθεί δραστικά η συμμετοχή κοινωνικών ομάδων με ελλιπή εκπροσώπηση.

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι το γυναικείο φίλο, ακόμα και αν δεν συμμετέχει άμεσα στην παραγωγή υψηλής τεχνολογίας, έχει ωστόσο μια δυναμική παρουσία στον τομέα της κατανάλωσης των χάλι τεκ προϊόντων.

Σύμφωνα με την εφημερίδα «USA Today», οι γυναίκες αποτελούν σήμερα το 40% των αγοραστών βιντεοπαιχνιδιών.

Η νίκη και οι παρά

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

«**Α**νεπιθύμητες σεξουαλικές προτάσεις, απαιτήσεις για σεξουαλική εκδούλευση και κάθε είδους λεκτική ή σωματική συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης αποτελούν σεξουαλική παρενόχληση όταν:

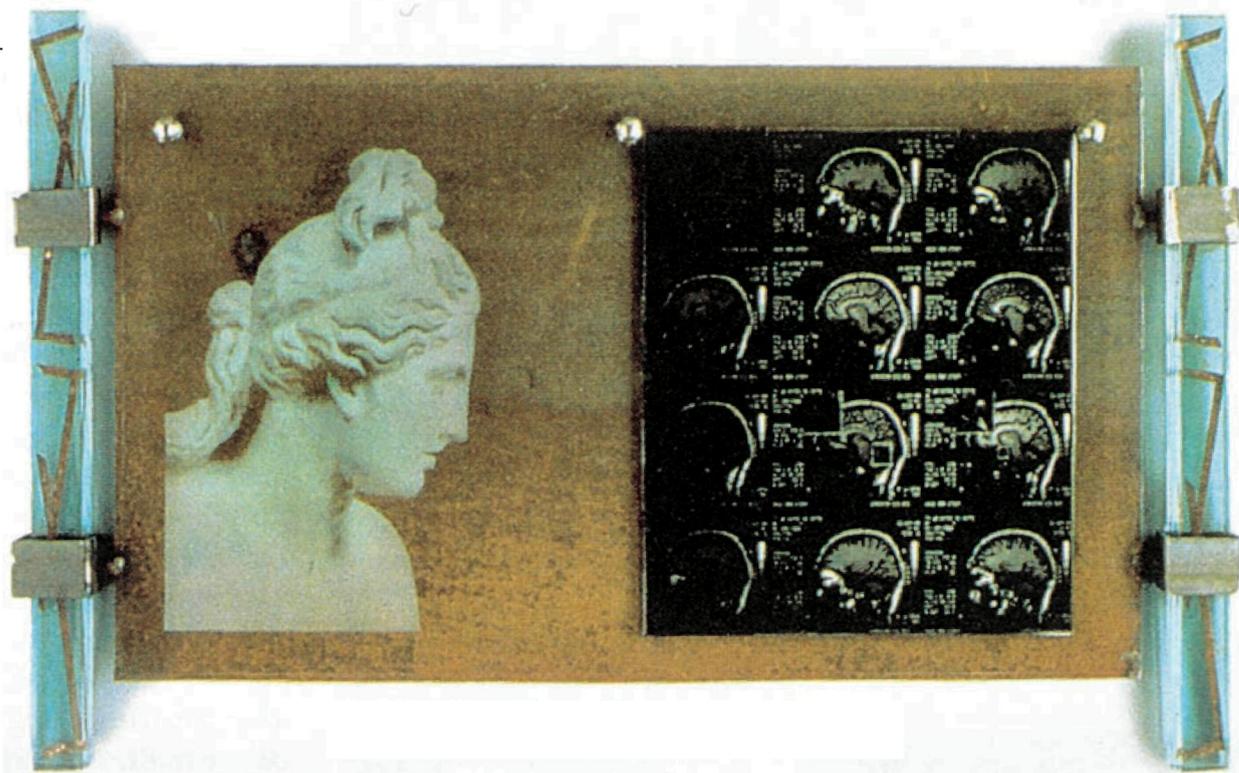
- 1 Η αποδοχή μιας τέτοιας συμπεριφοράς μετατρέπεται -είτε αυτό υπονοείται είτε δηλώνεται με σαφή τρόπο- σε κανόνα ή η συνθήκη στην εργασία ενός ατόμου.
- 2 Η αποδοχή ή η απόρριψη μιας τέτοιας συμπεριφοράς από ένα άτομο χρησιμοποιείται ως κριτήριο για αποφάσεις που αφορούν την εργασιακή του εξέλιξη.
- 3 Μια τέτοια συμπεριφορά έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την ουσιαστική παρέμβαση στην εκτέλεση της εργασίας ενός ατόμου ή τη δημιουργία ενός εκφοβιστικού, εχθρικού ή και προσβλητικού περιβάλλοντος».

Ετσι διατυπώθηκε η έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο με τον ομοσπονδιακό νόμο του '91 στις ΗΠΑ. Η πρόθεσή τους ήταν σαφής, να προστατευθεί κάθε πολίτης, κυρίως οι γυναίκες, από κάθε είδους διάκριση ή ανάρμοστη συμπεριφορά στο χώρο εργασίας. Ετσι η Εθνική Οργάνωση Γυναικών (NOW) μπορούσε να δηλώνει ότι «η σεξουαλική παρενόχληση παύει να αποτελεί ένα ακόμα όπλο των ανδρών ώστε να διεκδικούν περισσότερα δικαιώματα θεωρώντας τη γυναίκα υποδεέστερη στο ρόλο της ως εργαζόμενη, ως συνεργάτιδας ή ως φοιτήτριας». Γι' αυτό και ο νόμος χαιρέτιστηκε ως νίκη του γυναικείου κινήματος αλλά και ως αποτέλεσμα της εισβολής της «πολιτικά ορθής» συμπεριφοράς, με όλες τις υπερβολές της, σε όλες τις βαθμίδες της κοινωνικής ζωής.

Η αναγκαιότητα του νόμου ήταν φυσικά δεδομένη αφού οι αριθμοί ήταν αμειλίχτοι. Το 1976, όπως αναφέρουν οι **Μπάρι Ρόμπερτς** και **Ρίτσαρντ Μαν**, όταν για πρώτη φορά μια υπόθεση σεξουαλικής παρενόχλησης έφτασε στα αμερικανικά δικαστήρια, μια στατιστική έρευνα του περιοδικού Redbook υποστήριζε ότι εννέα στις δέκα γυναίκες έ-

χουν δεχτεί εξευτελιστικές προτάσεις στο χώρο εργασίας τους. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1980, η εσωτερική έρευνα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης στους υπαλλήλους της αποκάλυψε ότι το 42% του γυναικείου προσωπικού είχε καταγγείλει παρόμοια περιστατικά. Και αυτοί οι αριθμοί δίνονται με επιφύλαξη αφού, σύμφωνα με τους συντάκτες της έκθεσης, η πλειονότητα τέτοιων περιπτώσεων δεν έρχεται ποτέ στο φως της δημοσιότητας.

Ο νόμος του 1991 δεν πέρασε χωρίς αντιδράσεις ή ακρότητες. Η **Κέπ Ράφφ**, αναφέροντας τις συνέπειες της νέας ρύθμισης στα πανεπιστήμια, περιέγραφε μια ατμόσφαιρα διάχυτου φόβου όπου «κανένας καθηγητής δεν τολμούσε να κλείσει την πόρτα του γραφείου του όταν βρισκόταν μόνος με μια φοιτήτρια». Ή ότι «κάθε άνδρας θεωρούνταν ύποπτος για βιασμό και πολλές καταγγελίες που έμοιαζαν ψεύτικες ενθαρρύνονταν να φτάσουν στα δικαστήρια για το καλό της υπόθεσης». Ενώ η **Τζέσκα Μανού** στους Sunday Times στην κριτική της για το βιβλίο «Αποκαλύψεις» (στο οποίο στηρίχθηκε η ομώνυμη ταινία όπου ο **Μάικλ Ντάγκλας** κατηγορεί την προϊσταμένη, του **Ντέμι Μουρ**, για σεξουαλική παρενόχληση) έγραφε ότι πρόκειται «για ένα κακόβουλο μυθιστόρημα που εγγράφεται στο αντιφεμινιστικό ρεύμα που είναι τόσο της μόδας στην εποχή μας». Το 1993 μια έρευνα των New York Times κατέληγε στο εκπληκτικό συμπέρασμα ότι ένα ποσοστό 75% των γυναικών γιατρών δήλωναν ότι είχαν παρενοχληθεί σεξουαλικά από τους ασθενείς τους. Ο Γάλλος στοχαστής **Πασκάλ Μπρικνέ** αφιέρωσε ένα ολόκληρο κεφάλαιο στην «Εποχή της Αθωότητας» του 1995 για τον παραλογισμό του εξτρεμιστικού φεμινιστικού κινήματος και τη δικτατορία του «πολιτικά ορθού» που σάρωσε την Αμερική στις αρχές της δεκαετίας του '90. Στον αντίποδα στάθηκε η Αμερικανική Ένωση Ψυχολόγων που στις δικές της έρευνες διαπίστωσε ότι το πρόβλημα είναι υπαρκτό αφού το 40% των γυναικών υπέστη αποδεδειγμένα διακρίσεις στην εργασία εξαιτίας του φύλου τους και μόνο στο 1% των περιπτώσεων οι καταγγελίες αποδείχθηκαν ψευδείς.



NANCY MEE

Τι θα σημαίνει ο «τεχνολογικός αναδιφραβτισμός»

Θεωρείται μια παλιομοδίτικη ή άποψη ότι οι γυναίκες έχουν μια φυσική αποστροφή προς τους υπολογιστές γιατί τους θυμίζουν τους σπασίτλες στο σχολείο ή τα βίαια, βαρετά και σεξιστικά βιντεοπαιχνίδια. Πάντως τα παιχνίδια του τύπου «προχωράω και σκοτώνω» έχουν σημειώσει τα τελευταία χρόνια σημαντική υποχώρηση, ενώ κερδίζουν έδαφος οι πιο «οικογενειακές» και αληθοφανείς παραγωγές που αγαλιάζουν «τρυφερά» το γυναικείο φύλο. Πέρα από την εκπληκτική επιτυχία των παιχνιδιών με την Μπάριμι, στην κορυφή των πωλήσεων βρίσκονται παιχνίδια μίμησης της πραγματικής ζωής και οικογενειακές περιπέτειες του τύπου («Sims», «Who

Wants to Be a Millionaire», «Simsville», «Tycoon» κ.ά).

Ωστόσο αρκετές γυναίκες αρθρογράφοι εξακολουθούν και επικρίνουν τη βιομηχανία ηλεκτρονικών παιχνιδιών επειδή επί πολλά χρόνια υποβαθμίζει την ύπαρξή τους. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρουν τη γνωστή κονσόλα χειρός Gameboy της Nintendo. Και μόνο το όνομα του προϊόντος (σε ελεύθερη απόδοση, «Αγοροπαίχτιδο») προκαλεί αρκετές αντιδράσεις φεμινιστικών οργανώσεων. Η εταιρεία δεν αποκλείει την πιθανότητα στο μέλλον να βγει σε ειδική έκδοση μια παραλλαγή με το όνομα Gamegirl Advance, σε ροζ χρώμα, ώστε να επεκτα-

θεί ακόμα περισσότερο στο κοριτσιότικο και εφηβικό κοινό. Παράλληλα, οι εταιρείες αρχίζουν να σχεδιάζουν με μεγαλύτερη προσοχή την παρουσία γυναικών στα σενάρια των παιχνιδιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το νέο παιχνίδι των θρυλικής σειράς Pokemon, με το όνομα Crystal, όπου για πρώτη φορά δίνεται η ευκαιρία σε μια θηλυκή ηρωίδα να γίνει η περίφημη «αφέντρα» των συμπαθητικών τεράτων τσέπης.

Ο σεξισμός πάντως δεν περιορίζεται στον τρόπο απεικόνισης των κοριτσιών στα video games, όπου εμφανίζονται με υπερφυσικές αναλογίες, αποκαλυπτική ενδυμασία και παλλόμενα στήθη. Στο πρό-

σφατο διεθνές συνέδριο χάκερ, οι γυναίκες που τόλμησαν να μπουν στο κτίριο αντιμετωπίστηκαν με υπεροψία και σκωπτική διάθεση.

Ωστόσο αυτού του είδους οι ενστάσεις που περιορίζουν την κριτική στα πεδία της κατανάλωσης, αφήνοντας απέξω τους βασικούς άξονες της παραγωγής, της εκπαίδευσης και των δημόσιων υποθέσεων, ενισχύουν με τον τρόπο τους αντί να περιορίζουν το γυναικείο αποκλεισμό από την ψηφιακή κοσμογονία.

Στην πραγματικότητα ο νέος αυτός θαυμαστός κόσμος των τεχνολογιών αιχμής, εκτός από «μάγια», είναι σπαρμένος με αθλιότητες και συντρίμια. Παρ' όλα όσα λέγονται και γίνονται γύρω από τη μεγαλύτερη και καλύτερη πρόσβαση των εργαζομένων στην επιστημονική και τεχνολογική εκπαίδευση, στην ουσία μεγαλώνει εντυπωσιακά το χάσμα ανάμεσα στη μορφωτική και τεχνική κατάρτιση της πλειονότητας του πληθυσμού από τη μια μεριά και στο σύνολο των γνώσεων και πληροφοριών που έχει συσσωρεύσει ο σύγχρονος πολιτισμός από την άλλη. Αυτός ο τερατώδης λειτουργικός αναδιφραβτισμός της εποχής μας πλήττει πάνω από όλα και κυρίως τις γυναίκες, όχι μόνο στον τομέα της εκπαίδευσης, αλλά κυρίως όσον αφορά το ρόλο τους στην παραγωγή, τις αμοιβές τους, τη θέση τους στη δημόσια και κοινωνική ζωή.

Και η τάση είναι ασφαλώς αυτή η διαφορά να οξύνεται παρὰ το περιτύλιγμα και το life style της καταναλωτικής «ισοτιμίας». Οι γυναίκες μετατρέπονται σε σύγχρονους «χειρωνακτες προλετάριους» της πνευματικής εργασίας. Ασκούν τις πιο άχαρες μηχανικές, εκτελεστικές, χρονοβόρες και ψυχοφθόρες λειτουργίες στο συνολικό ψηφιακό σύστημα.

Είναι τα πρώτα υποψήφια θύματα των απολύσεων, των συρρικνώσεων και της υποβάθμισης του εργατικού δυναμικού. Γεγονός που σφραγίζει όλο τον κύκλο της ζωής τους, από τη δουλειά στο γραφείο μέχρι την ερωτική τους συμπεριφορά.

Ο Μπιλ Γκέιτς άλλωστε δήλωσε ότι αν η μητέρα ενός παιδιού που πάσχει από ασυτία βρεθεί μπροστά σε έναν υπολογιστή δεν θα επιχειρήσει να σερφάρι στο Ιντερνετ, αλλά θα του ζητήσει γάλα για το παιδί της.

Ωστόσο το ζήτημα, και όχι μόνο για τις γυναίκες, δεν είναι να ανοίγουν το Word, κάτι που σχεδόν καθένας ημι-πνευματικά εργαζόμενος αναγκάζεται καθημερινά να κάνει, αλλά να τους δίνεται η ευκαιρία να έχουν άποψη για την παρεχόμενη γνώση και τις συνθήκες παραγωγής. Εκτός από την πολυθρόνητη «πρόσβαση στην τεχνολογία», είναι ανάγκη να διευρύνονται οι τεχνικοί και κοινωνικοί ορίζοντες, ώστε να είναι σε θέση οι ίδιοι οι εργαζόμενοι να οργανώνουν και να διευθύνουν την κοινωνική παραγωγή.

πλευρες απώλειες

Κάπως έτσι η νομοθετική ρύθμιση του 1991 ήρθε να επιλύσει ένα πραγματικό πρόβλημα για τις εργαζόμενες γυναίκες. Σύμφωνα μ' αυτήν, δύο είναι οι περιπτώσεις όπου μπορεί νομικά να στηριχθεί κατηγορία για το αδίκημα της σεξουαλικής παρενόχλησης. Η πρώτη είναι η περίπτωση που ένα άτομο σε θέση εξουσίας, κάποιος προϊστάμενος, απαιτεί σεξουαλική εκδούλευση από κάποιον υφιστάμενο με αντάλλαγμα την ευμενεία του. Η δεύτερη και η πιο ασαφής είναι η παρενόχληση στα πλαίσια ενός εχθρικού εργασιακού περιβάλλοντος. Παράλληλα, το Ανώτατο Δικαστήριο όρισε το ύψος της αποζημίωσης του θύματος λαμβάνοντας υπόψη «τα διαφυγόντα κέρδη, τη μειωμένη απόδοση στην εργασία, την ψυχική οδύνη, το άγχος και φυσικά την προσβολή της προσωπικότητας». Αν στην πρώτη περίπτωση ο θύτης υποχρεώνεται να καταβάλει την αποζημίωση, στη δεύτερη, του «εχθρικού εργασιακού περιβάλλοντος», η μόνη υπεύθυνη είναι η εταιρεία. Τα μεγαλύτερα χρηματικά ποσά που προβλέπονται είναι 50.000 δολάρια για μια εταιρεία που απασχολεί από 15-100 άτομα και 300.000 δολάρια για όποια απασχολεί πάνω από 500 άτομα προσωπικό. Σύμφωνα με τη μελέτη των Ρόμπερτς και Μαν, τα ποσά είναι υπέρογκα. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ υπολόγισε ότι έχασε 267 δις. δολάρια μεταξύ του 1985 και του 1987 εξαιτίας της χαμηλής παραγωγικότητας, των παραπτώσεων και των αποζημιώσεων που σχετίζονταν με το «εχθρικό εργασιακό περιβάλλον». Αυτή ακριβώς η διατύπωση είναι και η αχίλλειος πτέρνα του νόμου.

Καμία εταιρεία δεν επιθυμεί να κατηγορηθεί για κάτι τέτοιο. Όχι μόνο για τα ποσά που θα κληθεί να καταβάλει αλλά και για το στίγμα που συνεπάγεται μια τέτοια καταδίκη σε μια χώρα που τα λόμπι των καταναλωτών παραμένουν ισχυρά και οι γυναικείες οργανώσεις μποϊκοτάρουν τα προϊόντα εταιρειών που έχουν κατηγορηθεί για δημιουργία «εχθρικού εργασιακού περιβάλλοντος». Έτσι, με αυτό το πρόσχημα ο εργοδότης εισβάλλει στην ιδιωτική ζωή των υπαλλήλων του. Ο Τζορτζ Ρόουζεν, συγγραφέας του δυσοίωνα βιβλίου «Η

Ανεπιθύμητη Θέα: Η Αποδόμηση της Ιδιωτικής Ζωής στην Αμερική», υποστηρίζει ότι «οι εταιρείες ελέγχουν κάθε στιγμή τους υπαλλήλους όχι μόνο για τους προφανείς λόγους, όπως την παραγωγικότητα και την αξιοπιστία τους, αλλά και για να προλάβουν κατηγορίες περί εχθρικού περιβάλλοντος».

Επομένως από ένα νόμο που θα προστάτευε την αξιοπρέπεια των γυναικών ξεπηδά ο εφιάλτης του Μεγάλου Αδερφού. Σύμφωνα με μια μελέτη του Scientific American του 1998, το 40% των εταιρειών παρακολουθεί τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις και την ηλεκτρονική αλληλογραφία των υπαλλήλων, ενώ τους παρακολουθεί και με εσωτερικό κύκλωμα κατά την εκτέλεση της εργασίας τους. Και όχι μόνο αυτό. Οι νομικές συμβουλές για τις γυναίκες που υφίστανται σεξουαλική παρενόχληση ξεκινούν με την προτροπή να καταφύγουν στον εργοδότη. Όταν ένα τέτοιο περιστατικό καταγγελλθεί αυτός καλεί τον φερόμενο ως θύτη και είναι υποχρεωμένος να ακολουθήσει τρία στάδια κατά το σχολικό πρότυπο. Στην αρχή ο θύτης επιπλήττεται, αν δεν συμμορφωθεί ακολουθεί μια αναγκαστική άδεια, και τέλος έρχεται η απόλυση. Έτσι ο εργοδότης αναλαμβάνει εποπτικό και κατασταλτικό ρόλο στο ζήτημα της ισότητας στο χώρο εργασίας.

Η ισότητα των δύο φύλων και η αξιοπρέπεια δεν κατακτώνται μόνο με τους νόμους, οι οποίοι μπορούν πολύ εύκολα να εκφυλιστούν σε εργαλείο ελέγχου και των ανδρών και των γυναικών. Η **Ιβ Ρουκόντ**, ελευθεριακή φεμινίστρια, το έθεσε ξεκάθαρα: «Από το νόμο ενάντια στις διαφημίσεις του καπνού και του αλκοόλ ως τις απαγορεύσεις σχετικά με το κάπνισμα και την υποχρεωτική χρήση της ζώνης ασφαλείας, ο πολίτης μεταμορφώνεται σε ένα παιδί που πρέπει να προστατευθεί από τον ίδιο τον εαυτό του. Δημιουργείται ένα κράτος που το αποκαλώ «Προστατευτικό Κράτος». Και το λτώ να πω ότι έχουμε να κάνουμε με την πιο ύπουλη μορφή ολοκληρωτισμού που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΖΙΑΝΤΖΗΣ



Ούτε “υπαινιγμοί”,
ούτε “υπεκφυγές”
στην αρχή.

Ούτε “εφιάλτες”,
ούτε “αϋπνίες”
στην πορεία.

**Το Δάνειο Εθνοστέγη από την Εθνική είναι τίμιο,
αξιόπιστο και ειλικρινές. Χωρίς δυσάρεστες εκπλήξεις.**

Έτσι έχετε τη δυνατότητα να ζήσετε το όνειρο της δικής σας στέγης με απόλυτη ασφάλεια και ηρεμία.

*Γνωρίζοντας απ’ την αρχή που βαδίζετε, χωρίς αγωνία μήπως έξοδα που δεν υπολογίσατε
ή παράμειροι που δεν γνωρίζατε, εμφανιστούν ξαφνικά απ’ το πουθενά...*

Εμπιστευθείτε λοιπόν και για το Στεγαστικό σας Δάνειο την αξιοπιστία της Εθνικής Τράπεζας.

Δάνειο Εθνοστέγη.

- Σε ΔΡΧ. ή σε ΕΥΡΩ, με σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο. • Με τα χαμηλότερα επιτόκια της αγοράς!
- Με τη χαμηλότερη μηνιαία δόση! • Με μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής (μέχρι 20 χρόνια)!
- Με δυνατότητα ασφαλιστικής κάλυψης αποπληρωμής του δανείου, σε περίπτωση πλήρους αδυναμίας καταβολής των δόσεων. • Καιταναλωτικό και προσωπικό δάνειο χωρίς ιδιαίτερη έγκριση.
- Με την αξιοπιστία που μόνο η Εθνική είναι σε θέση να προσφέρει.



**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΔΑΝΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ. Μπορείτε να βασιστείτε!